

Büntetés-végrehajtási egészségügyi ismeretek

Készítette: Trázi Margit szds

2018. október

Tartalomjegyzék

Törvényi szabályozás	3
A Büntetés-végrehajtás egészségügyi rendszere	6
Személyi állományra vonatkozó rendelkezések	9
Szolgálatképtelen, keresőképtelen állapot	13
FÜV	14
Rekreáció	16
Betegjogok, betegek kötelezettségei	17
A fogvatartottak egészségügyi ellátása és az azokat szabályozó normák	21
Büntetés-végrehajtási egészségügyi intézmények	23
Járványügyi fogalmak, OSZIR rendszer	26
Sterilizálás, Fertőtlenítés	29
Hepatitis	32
Anyagcsere betegségek	33
HACCP	37
Egészségügyi adat kezelése	39
Mentőhívás szabályai	44
Fogvatartott szállítása, egészségügyi intézetbe történő előállítás	45
Gyógyszerellátás	47
Kábítószer a börtönökben	50

Magyarország **Alaptörvény**¹ kimondja, hogy minden embernek joga van az élethez, amelytől senkit nem lehet önkényesen megfosztani. Azt is kimondja, hogy az ország területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez, amelyet az állam a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint az épített és a természetes környezet védelmével valósít meg. Mindenkinek joga van a testi, lelki egészséghez és e jogok érvényesülését Magyarországon a genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, támogatásával, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.

Ezen jogok biztosítása érdekében az Országgyűlés **törvényt hozott az egészségügyről**², melynek célja az egészségi állapot megőrzésének, és javításának elősegítése, az egészséget befolyásoló összetett feltétel-, és eszközrendszer, az egészségügyi szolgáltatások általános szakmai feltételei és színvonalának biztosítása, valamint az ebben közreműködők jogainak és kötelezettségeinek meghatározása.

Az állam felelős a lakosság egészségi állapotáért, különösen azért, hogy az ehhez szükséges feltételrendszert kialakítsa, lehetővé téve, ezáltal a közösségek és az egyének számára az egészségi állapotuk megőrzését, védelmét és fejlesztését, valamint szükség esetén lehetséges mértékű helyreállítását. Ennek keretében az állam – egyéb feladatai mellett- köteles egészségügyi intézményhálózat működtetésére és az orvosi ellátás megszervezésére.

A folyamatosan magas színvonalú működés érdekében az egészségügyi ellátó rendszer átalakítása és fejlesztése az egészségügyi reform legmeghatározóbb eleme lett, melynek garanciáját **törvényben**³ rögzítették.

Finanszírozás:

Az állam- az éves költségvetési törvényben meghatározott módon- a Központi Költségvetésben és az Egészségbiztosítási Alap költségvetésében biztosítja a megfelelő szintű és minőségű egészségügyi ellátások működésének fedezetét. Az Egészségbiztosítási Alap költségvetésén keresztül kerül biztosításra a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló törvényben meghatározott egészségbiztosítási ellátások fedezete is.

Az egészségügyi ellátások közül a központi költségvetésből kell biztosítani:

- egyes járványügyi ellátásokat (pl kötelező védőoltások, járványügyi elkülönítés,...)
- a mentést és sürgős szükség esetén a külön jogszabályban meghatározott ellátásokat
- a Mo-i lakóhellyel rendelkező várandós és gyermekágyas anya részére a család- és nővédelmi gondozás keretébe tartozó egyes ellátásokat
- a vérellátás megszervezését, valamint a vér rendelkezésre állását
- az elsődleges megelőzést szolgáló népegészségügyi feladatokat

¹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

² 1997. évi CLIV Tv az egészségügyről

³ 2006. évi CXXXII. Tv. az egészségügyi ellátórendszer fejlesztéséről

- az egészségügyi ágazati szakmai képzések támogatását
- a Mo-i lakóhellyel rendelkező személy részére nyújtott, meghatározott sürgősségi és kötelező gyógykezelés máshonnan meg nem térülő pénzügyi fedezetét

Ezen ellátások biztosítása érdekében az egészségbiztosító, az egészségügyi szolgáltatások nyújtására finanszírozási szerződést köt az adott tevékenységre jogosító működési engedéllyel rendelkező egészségügyi szolgáltatóval.

Szakmai minimumfeltételek

Egészségügyi szolgáltatás kizárólag az egészségügyi államigazgatási szerv – ÁNTSZ Országos Tisztifőorvosi Hivatal- által kiadott működési engedély birtokában folytatható. Olyan egészségügyi szolgáltató kaphat működési engedélyt, amelyik maradéktalanul megfelel a szakmai követelményrendszernek⁴. A **szakmai minimumfeltételek** elengedhetetlenek, melyek személyi és tárgyi feltételekből állnak.

Tárgyi minimumfeltételek pl a rendelőhelyiség, műszerek, vizsgálóágy

Személyi minimumfeltételek pl egészségügyi szakképesítés megléte, személyzet létszáma

A jobb érthetőség érdekében néhány definíció magyarázata, hogy teljes képet kapjunk az ellátás tartalmáról.

egészségügyi szolgáltató: Minden egészségügyi szolgáltatás nyújtására, működési engedély alapján jogosult egyéni egészségügyi vállalkozó, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet.

egészségügyi szolgáltatás: Egészségügyi tevékenységek összessége, amely irányul

- egészségmegőrzésre
- megelőzésre
- életveszély elhárítására
- betegség miatt kialakult állapot javítására
- megelőzés céljából vizsgálatra és kezelésre
- egészségügyi rehabilitációra
- gondozásra
- ápolásra
- fájdalom, szenvedés csökkentésére
- a beteg vizsgálati anyagának feldolgozására
- mentésre
- betegszállításra
- szülészeti ellátásra
- halott vizsgálatra
- orvostudományi kutatásokra
- gyógyszerekkel kapcsolatos tevékenységekre

⁴ 60/2003. évi ESZCSM r. az egészségügyi szolgáltatások nyújtásához szükséges szakmai minimumfeltételekről

egészségügyi intézmények:

- a rendelőintézeti járóbetegszakellátást, fekvőbetegszakellátást nyújtó szolgáltatók
- állami mentőszolgálat
- állami vérellátó-szolgálat

egészségügyi ellátás: A beteg adott egészségi állapotához kapcsolódó egészségügyi tevékenységek összessége

beteg: Az egészségügyi szolgáltatásokat igénybe vevő vagy abban részesülő személy

kezelőorvos: A beteg adott betegségével, illetve egészségi állapotával kapcsolatos vizsgálati és terápiás tervet meghatározó, továbbá ezek keretében beavatkozást végző orvos, illetve orvosok, akik a beteg gyógykezeléséért felelősséggel tartoznak.

A társadalombiztosítás⁵: az állam által működtetett szociális ellátórendszer része, amelyben a rendszer hatálya alá vont tagokat, mindaddig, míg képesek önmagukról saját munkájukkal gondoskodni, tartalékképzésre kötelezik. Ennek fejében betegség, munkaképtelenség idején, eltartó elvesztése esetén, valamint más kockázatok fennállásának esetén jogosultak lesznek a rendszer által biztosított ellátásokat igénybe venni. A társadalombiztosítás rendszerének működése és fejlesztése állami feladat.

Az egészségbiztosítási ellátások⁶ közé tartoznak:

- egészségügyi szolgáltatások
- pénzbeli ellátások
- baleseti ellátások
- megváltozott munkaképességű személyek ellátásai

Az igénybe vehető szolgáltatások:

- térítésmentesek (szűrővizsgálatok, háziorvosi ellátás, fogászati ellátás, járóbetegellátás, fekvőbetegellátás, betegszállítás, mentés, szülészeti ellátás)
- árhoz nyújtott támogatással igénybe vehetők
- részleges térítést kell fizetni
- méltányosságból adható

⁵ 1997. évi LXXX. tv a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről

⁶ 1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól

A Büntetésvégrehajtás egészségügyi rendszere

A büntetés-végrehajtási szervezet a külön törvényben meghatározott szabadságelvonnással járó büntetéseket, intézkedéseket, büntetőeljárási kényszerintézkedéseket, a szabadságvesztésből szabadultak utógondozását, valamint a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői feladatokat végrehajtó állami, fegyveres rendvédelmi szerv.

A büntetés-végrehajtási szervezet felépítése:

1. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága;
2. büntetés-végrehajtási intézetek, intézmények;
3. fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott gazdálkodó szervezetek, gazdasági társaságok

A büntetés-végrehajtási szervezet irányításáért és törvényes működéséért a - büntetés-végrehajtásért is felelős - belügyminiszter, a büntetések és intézkedések végrehajtásának törvényességi felügyeletéért az ügyészség felel.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága felügyeli, ellenőrzi és szakmailag irányítja többek között a fogvatartottak **egészségügyi ellátásával** kapcsolatos tevékenységeket is.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának Egészségügyi Főosztálya koordinálja az intézetek és intézmények egészségügyi tevékenységeit.

Büntetés-végrehajtás alapellátó egységeinek legfontosabb feladatai:

- **gyógykezelésben** részesítik az ellátási körbe utalt rendvédelmi szervek személyi állományát, nyugdíjasait, és szükség szerint intézkednek a **járó- és fekvőbeteg, valamint rehabilitációs szakellátásra történő beutalásra**, gondozásba veszik az idült (krónikus) betegségben szenvedőket, és állapotukat folyamatosan figyelemmel kísérik;
- végrehajtják az előzetes, időszakos és soron kívüli **munkaköri alkalmassági**, valamint az egyéb alkalmassági vizsgálatokat (pl. gépjárművezetők, lőfegyvert tartók időszakos alkalmassági vizsgálatát);
- ahol a személyi és tárgyi feltételek adottak, biztosítják az állomány **fogászati ellátását**, különösen a fogászati szűrővizsgálatok és a sürgősségi ellátás feltételeit,
- ellátják a személyi állomány mentálpszichológiai vizsgálatát és gondozását, végzik a **pszichológiai alkalmassági vizsgálatokat**;
- ellátják a különböző orvosi **felülvizsgálatokkal** (30 napos, hat hónapos, FÜV) kapcsolatos feladatokat;
- ellátják az egészségkárosító kockázattal járó kiképzési és egyes szolgálati feladatok végrehajtásának, a szerv által rendezett hivatali, sport, szabadidős és társadalmi **események egészségügyi biztosítását**;
- ellátják a **közegészségügyi-járványügyi és munkavédelmi feladatokat**;
- szervezik az **egészségmegőrző- és fejlesztő programokat**, az **elsősegélynyújtást** és az állomány arra való felkészítését, közreműködnek az önkéntes **véradás** megszervezésében.

Fogvatartottak vonatkozásában:

- ellátják a fogvatartottak **alap- és szakellátását**.
- végrehajtják a fogvatartottak **gyógyszer- és gyógyászati segédeszközzel** való ellátását
- gondoskodnak az **anya-gyermek védelemről** és elhelyezésükről
- a fogvatartottak körében **munka alkalmassági vizsgálatokat** végeznek.
- **közegészségügyi- járványügyi** intézkedéseket tesznek
- gépjárművezetői engedélyt frissítenek, amennyiben a fogvatartott foglalkoztatásához szükséges

A hatályos jogszabály értelmében az **Országos Tisztifőorvos** ellátja a rendvédelmi szervek közegészségügyi-járványügyi feladatainak ellátására kijelölt szerve egészségügyi feladatainak szakmai felügyeletét, ennek keretében:

- tájékoztatást, adatot, egyéb információt kérhet minden olyan, az ÁNTSZ feladatkörébe tartozó közegészségügyi, egészségfejlesztési kérdésben, amely a lakosságot érinti vagy érintheti;
- megkeresésre szakmai kérdésekben állást foglal, véleményt nyilvánít;
- felhívást intézhet közegészségügyi-járványügyi, valamint egészségfejlesztési intézkedések megtételére, amennyiben azok a lakosság érdekében szükségesek; az intézkedés elmaradása esetén az egészségügyi miniszter útján megkeresi az illetékes minisztert;
- javaslatokat tehet a rendvédelmi szervek egészségügyi feladatait ellátó vezetőjének a rendvédelmi szervek közegészségügyi-járványügyi, egészségfejlesztési helyzetének javítása érdekében;
- évente egyszer – általa meghatározott időben – beszámolót kér a közegészségügyi-járványügyi tevékenységről;
- az éves munkatervéről véleményt nyilvánít, illetve tematikus javaslattal élhet a munkaterv kialakításában.

2014 óta az Országos Tisztifőorvossal együttműködve a Rendvédelmi Közegészségügyi-Járványügyi Szolgálat felügyeli a Büntetés-végrehajtási intézetek egészségügyi eseményeit is.

A Korm. rendelet⁷ szerint hatósági jogkört gyakorló személy, a rendvédelmi tisztifőorvos, a helyettes rendvédelmi tisztifőorvos, a rendvédelmi tisztiorvos, a rendvédelmi szerv alapellátó orvosa, a közegészségügyi-járványügyi főfelügyelő és közegészségügyi-járványügyi felügyelő, az egészségügyi szakszemélyzet, valamint az egészségvédelmi megbízott működik közre.

---

⁷ 1/2014. BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi szervek közegészségügyi-járványügyi és egészségfejlesztési feladatainak ellátásáról, valamint a védőoltás elrendelésének rendjéről

A rendvédelmi tisztifőorvos

- működteti a Rendvédelmi Közegészségügyi-Járványügyi Szolgálatot;
- az országos tisztifőorvos egyetértésével meghatározza a közegészségüggyel-járványüggyel összefüggésben jelentendő tevékenységek, események körét;
- az országos tisztifőorvos egyetértésével meghatározza a nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának, forgalmazásának egyes szabályairól szóló törvény végrehajtására vonatkozó szabályok rendvédelmi szervek objektumaiban történő ellenőrzésének eljárási rendjét;
- javaslatokat kér a rendvédelmi tisztiorvosoktól az éves munkaterv összeállításához;
- az országos tisztifőorvos egyetértésével elvi szakmai állásfoglalást ad ki;
- jogosult feladatai végrehajtása érdekében természetes személytől, jogi személytől, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezettől a rendvédelmi közegészségügyi-járványügyi feladatkörbe tartozó, a rendvédelmi szervek személyi állományát érintő, személyes adatokat nem tartalmazó közegészségüggyel és járványüggyel összefüggő adatokat térítésmentesen megkérni;
- ellátja mindazon feladatokat, amelyeket jogszabály a hatáskörébe utal, valamint
- képviseli a rendvédelmi szerveket közegészségügyi-járványügyi kérdésekben.

Személyi állományra vonatkozó rendelkezések

2007-ben egy korm. határozat alapján a **KKI** (volt BM kórház és intézményei) megszűnt, illetve több egészségügyi intézménnyel együtt (volt Honvéd és MÁV kórház, Országos Gyógyászati Központ) az új **Állami Egészségügyi Központ** (a továbbiakban: **ÁEK**) része lett.

Az új egészségügyi intézmény 2007. július 1-én kezdte meg működését.

Az **ÁEK**, majd átalakulása után a Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Honvédkórház a Honvédelmi Minisztérium felügyelete alatt működő központi költségvetési intézmény, amely komplex és teljes körű egészségügyi szolgáltatást, ennek keretében járóbeteg-szakellátást, fekvőbeteg gyógyintézeti, valamint rehabilitációs és krónikus ellátást nyújt.

A rendvédelmi szervek személyi állománya és a közeli hozzátartozója, a személyi állományból nyugállományba helyezett és biztosított családtagja, mint a Honvédkórház igényjogosultjai igénybe vehetik a Honvédkórház által nyújtott egészségügyi szolgáltatásokat, amelyre az illetékes alapellátó orvos vagy a házi orvos is beutalhatja őket.

Alkalmassági vizsgálatok célja és szabályozása:

A hivatásos állomány tagjainak szolgálati viszonyára vonatkozó rendelkezéseket a „**szolgálati törvény**”⁸ szabályozza, amely előírja, hogy csak olyan személlyel létesíthető hivatásos szolgálati viszony, aki hivatásos szolgálatra – egyéb meghatározott feltételek megléte mellett – egészségi, pszichikai és fizikai szempontból is alkalmas. Az ehhez tartozó végrehajtási rendelet⁹ azt is előírja, hogy a hivatásos állomány tagjának meg kell felelnie a miniszter által megállapított **egészségi, pszichikai és fizikai** követelményeknek, amelyek az életkor és a beosztás figyelembevételével kerülnek meghatározásra. Az alkalmassági feltételeket az érintettek tudomására kell hozni, és az alkalmasságot rendszeresen ellenőrizni kell, melyen a megjelenés kötelező.

A munkaköri alkalmassági vizsgálatok jellege

- **Előzetes alkalmassági vizsgálat** a felvételre jelentkező személy adott konkrét munkakörben való foglalkoztatását megelőzően történik, amelyet valamennyi munkavállalónál a munkakezdés (a munkába lépés) előtt el kell végezni. Ugyancsak előzetes vizsgálatra kerül sor fennálló munkaviszony esetén is, ha az érintett személy munkaköre vagy munkakörülményei megváltoznak.
- **Időszakos alkalmassági vizsgálatok** már munkaviszonyban lévő dolgozóknál történnek, melyek gyakorisága munkakörönként, annak veszélyessége, illetve a szervezetre gyakorolt

⁸ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

⁹ 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazottai és köztisztviselői munkaköri egészségi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképzettség megállapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról

megterhelés mértéke figyelembevételével kerül meghatározásra Ez a vizsgálat a munkaköri alkalmasság újbóli véleményezését jelenti, amely alkalmas annak megállapítására is, hogy nem alakult-e ki olyan, a foglalkozástól független betegség, amely egészségügyi ellátást igényel vagy az adott munkakörre való alkalmatlansággal jár együtt.

- **Soron kívüli alkalmassági vizsgálatokra** is már munkaviszonyban lévő foglalkoztatottaknál kerül sor, melyet különböző körülmények tehetnek szükségessé. 6 hónap nem eü. távollét után is.
- **Zárvizsgálat**
- **Pálvaalkalmassági vizsgálatot** bizonyos jogszabályokban előírt munkakörökben (pl. hivatásos gépjárművezető, orvos, bíró, ügyész, stb.) kell elvégezni,

A hivatásos állomány tagjainál – az alkalmassági követelményeknek való megfelelés szolgálati viszony fennállása alatti ellenőrzése érdekében – leggyakrabban előforduló (**évente**), **időszakos** egészségi alkalmassági vizsgálatot kell végezni, melyen a megjelenés kötelező. A személyi állomány tagjainak a kötelező alkalmassági vizsgálatokon való megjelenését a közvetlen szolgálati előljáró kötelezettsége megkövetelni. Azzal szemben, aki a kötelezően meghatározott alkalmassági vizsgálaton ismételt felszólításra sem jelenik meg, az illetékes vezetőnek fegyelmi felelősségre vonást kell kezdeményeznie. Az egészségi alkalmasságot orvos, a pszichikai alkalmasságot pszichológus, a fizikai alkalmasságot testnevelési, vagy sportszakmai szakképesítéssel, vagy legalább 2 év, a fizikai alkalmasság felmérésében szerzett gyakorlattal rendelkező személy (a továbbiakban: testnevelési vagy sportszakmai szakképesítéssel rendelkező munkatárs) bírálja el.

Az értékelési rendszer beosztási kategóriánként meghatározza azt a minimum ponthatárt, amelynek elérése szükséges az adott munkakörben foglalkoztatottak esetében az előírt követelményeknek való megfeleléshez. Összpontszámbeli eltérések lehetnek a vezetői, tiszti, tiszthelyettesi beosztások között.

Beosztások, munkakörök szerinti kategorizálás (I-IV)

+ Speciális kategóriák szerinti besorolás (HSR, GYTR, Drogpr., Pszichoszoc., Szexo, HIV, Műv.)

+ Külföldi szolgálatot teljesítők csoportja

Az időszakos **egészségi** alkalmassági vizsgálatra jelentkező személynek az alábbiakkal kell rendelkezni:

- névre szólóan kitöltött (személyi adatok, beosztás megjelölése), illetékes vezető által aláírt, a szolgálati hely fejbélyegzőjével és körbélyegzőjével ellátott „Alkalmassági vizsgálatra rendelő lap”, „Alkalmassági kérdőív” melyben szereplő kérdéseket a vizsgálandó személy saját kézírással megválaszolta és aláírta;
- személyazonosságot igazoló és TAJ számot tartalmazó okirat;
- az életkor, nem és munkakör alapján meghatározott szűrővizsgálatok eredménye, illetve a részvételről szóló igazolás (pl. tüdőszűrés, fogászati szűrés, nőgyógyászati rákszűrés, emlőszűrés, illetve prosztataszűrés);
- korábbi betegségekkel kapcsolatos kórházi zárójelentés(ek), szakorvosi, illetve egyéb (EKG, labor, stb.) vizsgálati leletek.

Az alkalmasság minősítése

- „alkalmas”,
- „ideiglenesen alkalmatlan ...-ig” vagy
- „alkalmatlan” lehet, melyet az illetékes alapellátó orvos – az „ALKALMASSÁG MINŐSÍTÉSE” elnevezésű nyomtatvány megküldésével – köteles írásban közölni az állományilletékes parancsnokkal.

A rendvédelmi szervek hivatásos állományába történő felvétel előtt **pszichikai** alkalmassági vizsgálatokat kell végezni a következő esetekben:

- a hivatásos állományba kinevezés, visszavétel előtt
- rendészeti (BV) oktatási intézménybe jelentkezéskor
- rendészeti (BV) oktatási intézmény hallgatóinak és tanulóinak hivatásos állományba kinevezés előtt
- hivatásos állományba véglegesítés előtt
- más fegyveres szervtől és a Magyar Honvédségtől áthelyezés előtt

A pszichikai alkalmassági vizsgálatok során a munkaköri feladatok, valamint a fentiek figyelembevételével, kiemelt szerepet kap az alábbi tényezők megítélése:

- patológiától mentes egészséges személyiség;
- stabil, kiegyensúlyozott személyiségkép;
- pszichés terhelhetőség;
- intelligencia;
- szociális fellépés;
- alkalmazkodási képesség;
- tolerancia;
- önkontroll;
- határozottság;
- helyzet felismerési képesség;
- kommunikációs képességek;
- figyelem koncentráció; -
- reakciókészség;
- pályamotiváció.

A hivatásos állomány **fizikai alkalmassága**– az életkor, a nem és a beosztási kategória alapján – meghatározott értékelési rendszer alapján kerül minősítésre. A rendvédelmi szerveknél az egyes beosztásokat – figyelembe véve az azzal járó fizikai megterhelést – ún. beosztási kategóriákba sorolják be, és az együttes rendelet határozza meg, hogy az egyes kategóriákban mely gyakorlatokat kötelező végrehajtani, és melyek azok, amelyek szabadon választhatóak. A végrehajtott gyakorlatok összesített pontértéke a fizikai felmérésen nyújtott teljesítmény, ez azonban önmagában még nem minősítés.

A hivatásos állomány életkor alapján is négy csoportba kerül besorolásra:

- I. korcsoport: 29 éves korig,
- II. korcsoport: a 30-35 év közöttiek,
- III. korcsoport: a 36-40 év közöttiek,
- IV. korcsoport: a 41-55 év közöttiek.

A fizikai teljesítmény értékelése:

- „fizikailag alkalmatlan” és
- „fizikailag alkalmas” minősítéssel történik,
- de ezen túlmenően a „fizikailag alkalmas” minősítéssel „megfelelő”, „jó” és „kiváló” értékelést lehet elérni.

A fizikai felmérésen „fizikailag alkalmatlan” minősítést kapott személyeknek **ismételt állapotfelmérést** kell végrehajtani, az előző felmérést követően legkorábban 30 nap, legkésőbb 90 nap elteltével. Amennyiben az ismételt felmérés is „fizikailag alkalmatlan” minősítéssel zárul, az illetékes alapellátó orvos bevonásával soron kívüli egészségi alkalmassági vizsgálat elrendelésével kell a kiváltó okokat, az érintett személynek a beosztás ellátására való egészségi alkalmasságát vizsgálni, és szükség esetén orvosi felülvizsgálati eljárást kell kezdeményezni.

A hivatásos állomány tagjának szolgálati viszonya egészségi, pszichikai vagy fizikai alkalmatlanság esetén csak felülvizsgálati eljárás (a továbbiakban: FÜV eljárás) keretében hozott határozat alapján szüntethető meg!

A nem hivatásos állomány egészségi alkalmassági vizsgálata

A nem hivatásos állomány **előzetes** – felvétel előtti, más munkakörbe helyezés előtti – munkaköri alkalmasságát az illetékes alapellátó orvos véleményezi. Ennek során az érintett személy egészségi állapota és az ellátandó munkakör figyelembevételével bírálja el a munkaköri alkalmasságot. Amennyiben alkalmatlanságot véleményez, másodfokon a foglalkozás-egészségügyi szakellátó (FESZ) jár el.

Az **időszakos** munkaköri egészségi alkalmassági vizsgálatok végrehajtásának rendje nem tér el a hivatásos állomány tagjainak vizsgálati rendjétől. Az illetékes alapellátó orvos feladatkörébe tartozó vizsgálat elvégzésére évente kerül sor, melyen a megjelenés kötelező.

A **soron kívüli** alkalmassági vizsgálatot – amennyiben indokoltnak tartja – a munkáltatói jogkör gyakorlója, valamint az illetékes alapellátó orvos kezdeményezheti. Indokolt elvégezni a vizsgálatot, ha az egészségi állapotban olyan változás következett be, amely felveti a munkaköri alkalmatlanság lehetőségét.

Az alkalmassági vizsgálatok dokumentálása és a munkáltatói jogkör gyakorlójának értesítése ugyanúgy történik, mint a hivatásos állomány tagjainál.

Ideiglenes szolgálatképtelen állapot¹⁰

A hivatásos állományú tag köteles magát alávetni a **szolgálatképes** állapot megállapítása érdekében a befolyásoltság kiszűrése céljából az alkohol, a kábítószer vagy pszichotróp anyag fogyasztásának ellenőrzését célzó, műtétnek nem minősülő vizsgálatnak. Szolgálatképtelennek kell minősíteni azt a hivatásos állományú tagot, aki alkoholos befolyásoltság, vagy kábítószer okozta befolyásoltság miatt a szolgálat ellátására alkalmatlan. Az alkoholos befolyásoltság vizsgálatának eszközeül a bv. intézetekben alkalmazott elektromos (digitális, illetve analóg) alkoholtesztter, vagy hiteles elektromos légalkoholmérő berendezés alkalmazható. Az alkoholfogyasztásra vonatkozó szakértői vizsgálatához szükséges vérvétellel lehetőleg közel azonos időben végzett vizeletminta is kell. A vér- és vizeletvételre kizárólag az erre a célra rendszeresített, ép zárcímkével ellátott, bontatlan - a mintavételi eszközöket magába foglaló - egységdoboz alkalmazható. A minta levételét az alapellátó orvos végzi, amennyiben az alapellátó orvos igénybe vétele akadályba ütközik, úgy a szolgálatelljesítés helye szerinti egészségügyi szolgáltató ügyeletes orvosát kell igénybe venni. A kábítószer-fogyasztás okozta befolyásoltság vizsgálatát biológiai mintavétellel végrehajtani (nyálminta vétele, vizelet ill. vérvétel) Bármely minta pozitív jelzése alapján, kontroll mérés szükséges, melynek eredményét a mintát vevő orvos értékeli ki. A hivatásos állomány tagjának szolgálatba lépését meg kell tagadni, az esetről jegyzőkönyvet készíteni, intézetparancsnoknak jelezni.

Ideiglenes keresőképtelenség megállapítása

A hivatásos állomány tagja **megbetegedése**, illetve balesete esetén elsősorban a rendvédelmi szerv területileg illetékes alapellátó orvosához köteles fordulni vizsgálat, gyógykezelés és a keresőképtelenség elbírálása céljából. A hivatásos állomány tagját, ha betegség vagy baleset következtében szolgálatának, munkakörének ellátására ideiglenesen – a betegség vagy a baleseti sérülés gyógyulási idejére – alkalmatlanná válik, szolgálatképtelennek kell nyilvánítani. A személyi állomány tagja - amennyiben egészségi állapota lehetővé teszi - haladéktalanul köteles szolgálatképtelenné, illetve keresőképtelenné nyilvánításáról a közvetlen szolgálati előljáróját, munkáltatóját tájékoztatni, továbbá, ha a szolgálatképtelenséget, keresőképtelenséget nem az alapellátó orvos állapította meg, a szolgálatképtelenségről, keresőképtelenségről szóló igazolást az alapellátó orvoshoz eljuttatni. A hivatásos állományúak keresőképtelenségét az alapellátó orvos a betegség jellegétől és a beteg állapotától függően 30 napig terjedő időre igazolhatja. Az egészségügyi szabadság ezen időszakába a kórházi, gyógyintézeti kezelés időtartamát nem kell beszámítani.

¹⁰ 22/2015. (VI. 15.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálatképes állapota megállapítása érdekében a befolyásoltság kiszűrése céljából elvégezhető vizsgálatok köréről és a vizsgálat végrehajtásának szabályairól

FÜV

Amennyiben a beteg gyógykezelése az egészségügyi szabadság **30 napon túli** meghosszabbítását teszi szükségessé, az illetékes alapellátó orvosnak ellenőrző orvosi vizsgálatot kell kezdeményezni. Az érintett betegnek személyesen kell megjelenni az ellenőrző orvosi felülvizsgálaton egészségügyi törzskönyvével és a gyógykezelésével kapcsolatos valamennyi dokumentációval.

Amennyiben a beteg állapota nem teszi lehetővé a megjelenést, az ellenőrző orvosi vizsgálat az egészségügyi dokumentáció alapján történik. A vizsgálatot végző szakorvos az egészségügyi szabadság legfeljebb hat hónapig történő meghosszabbítását engedélyezheti, amelyben a kórházi, gyógyintézeti kezelés időtartamát is figyelembe kell venni.

A felülvizsgáló egység szervezetében **Hathónapos Orvosi Felülvizsgáló Bizottság** (a továbbiakban: HOFB) működik, amely jogosult az egészségügyi szabadság **hat hónapon** túli meghosszabbítására. Ha az egészségügyi szabadság ezen időn túli további meghosszabbítása indokolt, az alapellátó orvosnak kell gondoskodni a beteg felülvizsgálatra rendeléséről. A hatodik hónap lejártá előtt legalább két héttel javaslatot kell felterjeszteni a HOFB-nak, amelynek tartalmazni kell a felülvizsgálat elvégzéséhez szükséges minden egészségügyi adatot. Az illetékes alapellátó orvosnak javaslatot kell tenni arra, hogy milyen időtartamra kezdeményezi az egészségügyi szabadság meghosszabbítását. A betegnek személyesen kell megjelenni a HOFB előtt, illetve, ha állapota ezt nem teszi lehetővé, a felterjesztett iratok alapján történik a felülvizsgálat. A HOFB a véleményét írásban küldi meg az illetékes alapellátó orvosnak.

A FÜV eljárás elrendelését kezdeményezheti a hivatásos állomány tagja, ha a beosztásával járó feladatok ellátására egészségi állapota miatt alkalmatlannak tartja magát, valamint az alapellátó orvos vagy a közvetlen szolgálati elöljáró, ha a hivatásos állomány tagjának egészségi állapotára figyelemmel azt szükségesnek tartja. A FÜV eljárás megindításának kezdő időpontja a felülvizsgálatra rendelő lap aláírásának dátuma.

FÜV eljárás elrendeléséhez szükséges dokumentumok:

- az érintett egészségügyi törzskönyve és annak tartozékai,
- az alapellátó orvos véleménye,
- a közvetlen szolgálati elöljáró véleménye
- az érintett egészségi állapotára vonatkozó orvosi leletek, különös tekintettel a felülvizsgálat alapját képező betegsége három hónapnál nem régebbi orvosi dokumentációjára, a vizsgálati leleteire,
- valamennyi rendelkezésre álló - különösen az egy éven belüli - kórházi és gyógyintézeti zárójelentés, szakorvosi lelet,
- az érintett pszichikai és fizikai állapotával kapcsolatos, a FÜV eljárás elrendelését megelőzően végzett utolsó két alkalmassági vizsgálat minősítésének másolata és a pszichológiai alkalmassági vizsgálatok, valamint az esetleges pszichológiai ellátás, illetve gondozás alapján készített pszichológiai szakvélemény, pszichikai alkalmatlanság esetén a teljes pszichológiai dokumentáció,
- baleset, fokozott expozíciós eset, foglalkozási betegség esetén a minősítő határozat és - ha van - a baleseti jegyzőkönyv, valamint
- az érintett által kitöltött alkalmassági nyilatkozat

A FÜV bizottság döntésének előkészítéséért felelős orvos a rendelkezésére bocsátott, az eljárás lefolytatásához szükséges iratokat áttanulmányozza. A FÜV bizottság 3 tagból áll. A FÜV bizottság a határozatát szótöbbséggel, szavazattöbbséggel hozza. A FÜV bizottság a FÜV eljárás során határozatot hoz, és orvos-szakmai véleményt készít.

A FÜV bizottság a következő döntéseket (30, max 60 nap alatt) hozhatja:

- **„Jelenlegi beosztására alkalmas”**, ha a felülvizsgált személy a beosztásából adódó feladatok ellátására képes,
- **„Jelenlegi beosztására korlátozással alkalmas”**, ha a felülvizsgált személy a beosztásából adódó feladatok ellátására a FÜV bizottság által meghatározott korlátozással képes,
- **„Jelenlegi beosztására alkalmatlan”**, ha a felülvizsgált személy a jelenlegi feladatai ellátására alkalmatlan, de egészségi állapota miatt, valamint a szolgálati körülmények alapján más beosztás ellátására alkalmasnak tartja,
- **„Jelenlegi beosztására korlátozással alkalmas”** döntés esetén a hivatásos állomány tagja - legfeljebb 365 napra menthető fel
- **„Jelenlegi beosztására korlátozással alkalmas”** döntés esetén a FÜV bizottság a határozat rendelkező részében meghatározza azt vagy azokat a szolgálati kötelezettségeket, amelyek alól a hivatásos állomány tagját felmenti, továbbá a felmentés időtartamát is.
- Jelenlegi beosztására korlátozással alkalmas döntés esetén az állományilletékes parancsnok a szolgálati kötelezettségek teljesítése alóli felmentés időtartamának lejártáig intézkedik a hivatásos állomány tagja FÜV bizottság elé rendeléséről, úgy, hogy - a jogorvoslat lehetőségére is figyelemmel - a végrehajtható döntést legkésőbb a felmentés időtartamának lejártáig meghozható legyen. A FÜV bizottság „Jelenlegi beosztására korlátozással alkalmas” döntést ismételtelen nem hozhat, ha a korábban hozott „Jelenlegi beosztására korlátozással alkalmas” döntés időtartama eléri a 365 napot.
- **„Jelenlegi beosztására alkalmatlan”** döntés esetén a FÜV bizottságnak azt is meg kell határoznia, hogy - a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja kivételével - a felülvizsgált személy a 7. mellékletben foglaltak szerint mely alkalmassági kategóriába tartozó szolgálati beosztásban foglalkoztatható.
- **„Jelenlegi beosztására alkalmatlan és Hivatásos szolgálatra alkalmatlan”** döntés esetén, ha az érintett egészségi állapota indokolja, a FÜV bizottság javaslatot tesz:
  - a közúti járművezetői egészségi alkalmasság felülvizsgálatára,
  - önvédelmi lőfegyverrel, vadászfegyverrel rendelkezők esetében az ezzel kapcsolatos egészségi alkalmasság felülvizsgálatára.
- **„Hivatásos szolgálatra alkalmatlan”**, amennyiben a felülvizsgált személy egészségi állapota miatt mind a jelenlegi, mind pedig bármely hivatásos szolgálati beosztás ellátására alkalmatlan
- Ha az NRSZH szakvéleménye szerint az érintett személy egészségi állapota 60% vagy kisebb mértékű, és rokkantsági ellátásra jogosult, a FÜV bizottság „Hivatásos szolgálatra alkalmatlan” döntést hoz

A minősítő határozattal rendelkező személyeknél, ha a FÜV bizottság „Jelenlegi beosztására alkalmatlan” vagy „Hivatásos szolgálatra alkalmatlan” döntést hoz, a határozat rendelkező részében nyilatkozik az alkalmatlanság megállapítását megalapozó baleset, betegség szolgálati kötelemmel való összefüggéséről.

A FÜV bizottság a döntését a FÜV bizottság ülésén közli, és ezzel egyidejűleg tájékoztat a jogorvoslati lehetőségről is. A döntést az egészségügyi törzskönyvben fel kell tüntetni. Az egészségügyi törzskönyvet a FÜV bizottság elnöke írja alá. A döntést a kihirdetését követő 8 napon belül határozatba kell foglalni. A bizottság döntése ellen a határozat kézbesítésétől számított 15 napon belül írásban a II. fokú FÜV bizottsághoz címzett fellebbezéssel lehet élni.

Rekreáció

A *burnout*, vagyis kiegészi szindróma egy olyan speciális munkahelyi ártalom orvosi elnevezése, melynek vezető tünete a fizikai- érzelmi- mentális kimerülés. Azokat sújtja főleg, akik munkájuk során társadalmi segítő funkciót látnak el, akiknek munkájukhoz az átlagosnál sokkal nagyobb mértékű empátiára van szükségük (orvosok, ápolónők, szociális munkások, pedagógusok, segítő szakmák, stb.). Egy olyan krízishelyzet, amelynek leküzdése, megoldása egyedül nem lehetséges. Ha egy munkáltató rendszeresen biztosít például olyan képzéseket, amelyek a saját mentálhigiéné ápolását, a feszültség csökkentését, a munkatársi csoportépítést célozzák, már csökkennek a kockázati tényezők a tünetegyüttest illetően. Ezért a Büntetés-végrehajtás keretein belül is felismerve a szükségességét- létrehozta olyan lehetőségeket, programokat, amelyek pont az ilyen állapotból rázza fel a dolgozót és ad új energiát, motivációt a munkájukhoz.

A mindennapi életben a megszokott környezetben létrehozott változás is, már önmagában jelentős segítség lehet. A legtöbb vezető felismerve ezt, olyan szabadidő- és sport rendezvényeket szervez, melybe a dolgozó családja, közeli hozzátartozói is bevonhatóak. Ezáltal az otthoniak is betekintést nyerhetnek a dolgozó munkájába, napi tevékenységébe. Ezek a rendezvények általában olyan helyszínen kerülnek megrendezésre, ahol kedvezményesen, vagy ingyen szórakozhatnak a dolgozók és családtagjaik, ezáltal nem ró akkora anyagi terhet pl egy többgyermekes család költségvetésére, hogy a szabadidőt hasznosan tölthessék el együtt.

Az intézeti szinteken megjelenő egészségpedagógiai foglalkozásokon (pl dohányzásról való leszoktató csoportfoglalkozás, stressz kezelő tréningek, autogén tréningek) túlmutató lehetőség a teljes fizikális és mentális felfrissülésre lehetőséget adó BVOTRK-n belül (Igal, Pilisszentkereszt) és azon kívül (Gyula, Hévíz) kivitelezett komplex rekreációs program szinte minden személyi állományi tag részére elérhető, valamint közvetlen hozzátartozóik részére is kedvezményesen igényelhető.

A programra az alábbi kritériumoknak megfelelő személyi állományú tag jelentkezhet:

- legalább három év büntetés végrehajtási szervezetnél eltöltött hivatásos, közalkalmazotti vagy kormányzati szolgálati jogviszony,
- nem áll fegyelmi vagy büntető eljárás hatálya alatt,
- a programon történő önkéntes részvételét az állományilletékes parancsnok támogatja, illetve
- az elmúlt három évben nem vett részt a programban.

A betegek jogai:

- I. Az egészségügyi ellátáshoz való jog
- II. Az emberi méltósághoz való jog
- III. A kapcsolattartás joga
- IV. Az intézmény elhagyásának joga
- V. A tájékoztatáshoz való jog
- VI. Az önrendelkezéshez való jog
- VII. Az ellátás visszautasításának joga
- VIII. Az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga
- IX. Az orvosi titoktartáshoz való jog

A beteg kötelezettségei:

- A beteg köteles tiszteletben tartani az intézményi rendet.
- A beteg köteles az ellátásában közreműködő egészségügyi dolgozókkal együttműködni:
- Tájékoztatni az egészségügyi dolgozókat – saját betegségével összefüggésben – mindarról, amely szükséges a kórisme megállapításához, a megfelelő kezelési terv elkészítéséhez és a beavatkozások elvégzéséhez, így korábbi betegségről, gyógykezeléséről, gyógyszer gyógyhatású készítmény szedéséről, egészségkárosító kockázati tényezőiről, amely mások életét, testi épségét veszélyeztetheti, így különösen a fertőző betegségekről és a foglalkozás végzését kizáró megbetegedésekről és állapotokról.
- Fertőző betegségek esetén megnevezni azon személyeket, akiktől a fertőző betegséget megkaphatta, illetve akiket megfertőzhetett.
- Tájékoztatni az egészségügyi dolgozókat minden, az egészségügyi ellátást érintő, általa korábban tett jognyilatkozatáról.
- A gyógykezelésével kapcsolatban az egészségügyi ellátó személyzettől kapott rendelkezéseket betartani.
- Az egészségügyi intézmény házirendjét betartani.
- A jogszabály által előírt térítési díjat megfizetni.
- Jogszabályban előírt személyes adatait, hitelt érdemlően igazolni.

Kommunikáció

A verbális közlés keretében szavakkal, hanghordozással és a beszéd sebességével fejezzük ki az értelmi és érzelmi üzenetet. Ezzel szemben a nonverbális közlésmódhoz tartozik a szem mozgása, az arckifejezés, a testtartás és a taglejtés.

Az emberek közti üzenetváltást befolyásolhatják az alábbi tényezők:

- Környezeti tényezők: hivatalos, baráti családi légkör, szabad vagy kényszeredett, időjárás, hangulat, bútorzat

- Személyes tér: zsúfoltság, fizikai távolság, testméretek, függelmi és hatalmi viszonyok, társadalmi helyzet,
- Külső megjelenés: öltözék, bőrszín, szag, hajzat, nem, ékszerek, testmozgás, kor, érintés
- Nonverbális eszközök: arcjáték, szemmozgás, testtartás, hang jellemzői és az ezekkel kifejezhető érzelmek vagy hangulat
- Személyközi tényezők: nyelvkészségbeli-, értékrendbeli-, felfogásbeli- és énképbeli különbségek

A jó kommunikáció EGYSZERŰ, bár minél nyakatekertebben fogalmazunk, annál okosabbnak tűnhetünk pl vizsgahelyzetben, de környezetünk annál kevésbé fog megérteni minket és eltávolodik tőlünk. A büntetés-végrehajtáson belül, a fogvatartottak eltérő értelmi képességeinek figyelembevételével célszerű egyszerű nyelvezetet használni, hogy a lehető legtöbb emberhez eljusson mondandónk lényege.

A jó kommunikáció ÉRTŐ, mely során a páciens közlendőjét leegyszerűsítve összefoglaljuk és visszakérdezve tisztázzuk az esetleges félrehallásokat. Nem kell egyetérteni a mondandójával, de megértése alapja a további együttműködésnek.

A jó kommunikáció FEJLESZTHETŐ, avagy gyakorlat teszi a mestert. Mások közlendőjének megértése és magunk megértetése olyan képesség, mely az életkorral, tanulmányokkal és tapasztalatokkal gazdagabbá és kifejezőbbé tehető.

Interakció az egészségügyi ellátásban- szakmai kommunikáció

Egészségügyi team-en belüli kommunikáció meghatározó a dolgozók érzelmi, szakmai biztonságérzetének megteremtése és a gyógyítás minősége szempontjából. Egy 2016-os SOTE, Magatartástudományi Kar tanulmány célja az orvosok és szakdolgozók megfelelő kommunikációját akadályozó tényezők feltárása abból a célból, hogy a kommunikációs zavarokat hatékonyan ki lehessen küszöbölni. Megállapítható, hogy egyéni, hivatásbeli és rendszerszintű tényezők is korlátozzák az eredményes kooperációt.

Ide tartoznak:

- szerepzavarok
- bizalomhiány
- hierarchiai különbségekből származó kommunikációs gátak (nemi különbségek)
- vezetői problémák

- képzettségbeli eltérések, díjazási-jutalmazási eltérések
- kiégés (Born out)
- szervezeten kívüli tényezők (felszereltség)
- hálapénz, csökkent elismerés

A tanulmány feltárásának eredményeképpen létrejöttek azok a módszerek, amelyek ezeket a feszültségeket oldani vagy csökkenteni tudják. Olyan új metódusok bevezetését támogatják, melyek egy-egy közös konferencián tartott eszmecsere hatására közelebb hozhatják a szakdolgozói csoportokat. Azokat a munkamegbeszéléseket részesítik előnyben, amelyen az ápolói team ugyanolyan mértékben lehet jelen és vállalhat szerepet, mint az orvosok csoportja, lévén a szakdolgozók által megszerzett információk a betegellátás szempontjából nem lebecsülendő hírértékűek lehetnek. Csapatépítő és kommunikációfejlesztő tréningek szervezése, amelyek nem szeparálódnak el szakmacsoportonként, hanem a beteg ellátásában részt vevő összes személy jelenlétével történik. Ami a szervezeten kívüli körülményeket érinti, - így csak javaslat születhet rá-, azok a nagyobb anyagi elismerések, a fejlesztésre fordítható összegek kiutalása és a hálapénz visszaszorítása az erkölcsi megbecsülés érdekében.

A betegekkel való hatékony kommunikációt elősegíti az egészségügyi szakdolgozó szakszerű és támogató magatartása. Ilyenkor a betegtől nyert információ a kommunikáció során sokkal többet árul el, mint amennyit a páciens gondol. Nem feltétlenül csak a beteg elbeszélésére támaszkodhat, egy-egy jól megfogalmazott kérdésre adott válasz kifejezőbb lehet, mint a terjengős „mesélés”. A véleménynyilvánítás minden esetben tilos, ellenben a helyeslés vagy helytelenítés kimutatása professzionálisan vagy egészségpedagógiai célokból alkalmazható. Az okok firtatása, a miért kezdetű kérdések már felvetik az ítékezésünk meglétét is, ami kerülendő. A kommunikációs akadályok kiküszöbölésére (pl mechanikus gát), az összefoglaló visszakérdezés, vagy körülírás alkalmas módszer lehet. Az egyszerű kommunikáció eszköze a szabatos fogalmazás, mely hitelességével a betegben bizalmat alakít ki, a gyógyítási folyamat során.

A fogvatartottak egészségügyi ellátása

Az egészségügyről szóló törvényben biztosított betegjogok az elítélteket is megilletik, azonban a büntetés-végrehajtási jogviszonyból eredően egyes betegjogok módosulhatnak¹¹. Ilyen pl az **önrendelkezési jog**, melynek gyakorlása keretében a beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve annak során mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, illetve melyeket utasít vissza. Az önrendelkezési jog egyik részjogosítványa az egészségügyi beavatkozások elvégzéséhez való beleegyezés, illetve a beleegyezés visszavonásának lehetősége. Ezt a lehetőséget a Bv. tv. is biztosítja az elítéltek számára, azonban az indokolatlan szállítások, a visszaélések megelőzése érdekében abban az esetben, ha a beleegyezés visszavonása alapos ok nélkül történt, az elítélt kötelezhető az ezzel kapcsolatban felmerült és indokolt költségek megtérítésére.

A betegnek joga van arra, hogy a kivizsgálását és kezelését érintő **döntésekben részt vegyen**. Az Eü. tv. ben foglalt kivételektől eltekintve bármely egészségügyi beavatkozás elvégzésének feltétele, hogy ahhoz a beteg megtevéstől, fenyegetéstől és kényszerből mentes, megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezését adja. Emellett a cselekvőképes beteget megilleti az **ellátás visszautasításának joga**, kivéve, ha annak elmaradása mások életét vagy testi épségét veszélyeztetné. A Bv. tv. az elítélt egészségügyi ellátása visszautasításával kapcsolatos önrendelkezési jogát korlátozza a közösség és az elítélt saját egészségének érdeke védelmében veszélyeztető, illetve közvetlen veszélyeztető állapot fennállása és sürgős szükség esetén, valamint közegészségügyi-járványügyi érdekből.

A **sürgős szükség** az egészségi állapotban bekövetkezett olyan változás, amelynek következtében azonnali egészségügyi ellátás hiányában a beteg közvetlen életveszélybe kerülne, illetve súlyos vagy maradandó egészségkárosodást szenvedne.

A **veszélyeztető állapot** ennél tágabb fogalom. Az az állapot, amelyben az azonnali intézkedés hiánya a beteg vagy más személy életét, testi épségét vagy egészségét közvetlenül fenyegető helyzetet eredményezne, illetőleg a környezetére közvetlen veszélyt jelentene.

A büntetés-végrehajtási jogviszonyból eredően korlátozódik az elítélt azon joga, hogy **egészségügyi szolgáltatót, illetve orvost válasszon**. Az elítélt egészségi állapotának megfelelő gyógyító-megelőző ellátását ugyanis elsősorban a büntetés-végrehajtási szervezet keretei között kell biztosítani. Az elítélt elsődlegesen a bv. intézetben, ha az ottani ellátás nem elegendő, a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházban, a Szegedi Fegyház és Börtönben működő Krónikus Utókezelő Részlegen vagy az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben nyújtott ellátást köteles igénybe venni.

Előfordul, hogy a megfelelő egészségügyi ellátás a büntetés-végrehajtási szervezet intézményrendszerén belül nem biztosítható, ebben az esetben a bv. orvos vagy a bv. valamely

---

¹¹ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról¹

egészségügyi szerve gondoskodik arról, hogy az elítélt valamely civil egészségügyi intézményben részesüljön megfelelő és kötelező, a társadalombiztosítás által finanszírozott ellátásban. Civil egészségügyi intézmény térítésköteles szolgáltatását ugyanis csak akkor veheti igénybe az elítélt, ha azt a BV. intézet parancsnoka engedélyezi és az elítélt a szállítással együtt a várható költségeket megelőlegezi, az egészségügyi intézmény pedig vállalja a szolgáltatást.

Az elítélt sürgősségi orvosi ellátását elsősorban a bv. orvosnak kell elvégeznie, de ha az ellátásra munkaidőn túl vagy munkaszüneti napon van szükség, akkor a készenléti szolgálatot teljesítő orvos, illetve háziorvosi ügyeleti szolgálat, a sürgősségi ügyeleti szolgálat vagy a mentőszolgálat biztosítja az ellátást. Orvosi javaslatra – ha a BV. egészségügyi szerv nehezen érhető el, és a bv. intézetben nem biztosítható a megfelelő ellátás – az elítéltet a legközelebbi kötelező ellátást biztosító egészségügyi intézménybe kell szállítani. A büntetés-végrehajtási intézetek egészségügyi szolgálatának alapvető feladata a fogvatartottak ellátása.

A fogvatartottak egészségügyi ellátását szabályozó jogi normák

Alaptörvény /2011-2012/

Kifejezi Magyarország elkötelezettségét az Európai Unió közös alkotmányos értékei és hagyományai iránt, rögzíti az ország polgárainak – tartozzanak bármely nemzetiséghez – egyéni és közösségi jogait, és meghatározza az alapvető szabadságjogokat. Az új alkotmány rögzíti az alapvető jogok mellett a kötelezéseket is. Kifejezi, hogy a legfőbb közös értékek: a család, a rend, az otthon, a munka és az **egészség**. Az alkotmány kiemeli a családok és az **emberi élet védelmének** jelentőségét.

1997. évi CLIV tv az egészségügyről

Az egészségügyről szóló törvény a betegjogokat, egészségügyi szolgáltatásokat, annak működési és szakmai feltételrendszerét, az egészségügyi szakképesítéseket foglalja magába.

2013. évi CCXL tv a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

A kódexben központi szerepet tölt be a szabadságvesztés végrehajtásának újraszabályozása. Az új törvény nagyobb hangsúlyt fektet az egyéniesítésre és az elítéltek oktatására, foglalkoztatására, annak érdekében, hogy az elítéltek szabadulásuk után megfelelően integrálódjanak a jogkövető „normál” társadalmi életbe.

8/2014 IM r. a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról a fogvatartottak egészségügyi, gyógyszer és gyógyászati segédeszközzel való ellátása, az anya-gyermek részleg és védelem, a halott ellátás, valamint közegészségügyi feladatköröket érinti

13/2014 IM r. KGYK, IKGYK a kényszergyógykezelés és az előzetes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól

Az egészségügyi törvény pszichiátriai fejezete, valamint a Bv Kódex Bv-re vonatkozó szabályozása furcsa kettőséget ró az Intézet végrehajtói állományára, melyet e rendelet részletez.

16/2014 IM r., A szabadságvesztés, az elzárás, a letartóztatás és a rendbírás helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól

8/2015 OP szu Várandós fogvatartottakkal, és az anya és fogva tartása alatt született gyermeke együttes elhelyezésének eljárási szabályai, a fogva tartás időtartama alatt született gyermek és hozzátartozói kapcsolattartásának biztosítása

32/2015 OP szu Polgári egészségügyi intézményben elhelyezett fogvatartott őrzésének vagy ellenőrzésének illetékességi rendje

38/2015 OP szu Fogvatartottak Metadon kezelése

39/2015 OP szu Fogvatartottak kábítószer-függőséget gyógyító kezelésen, kábítószer-használatot kezelő más ellátáson, vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson való részvétele

66/2015 OP szu Befogadási és Fogvatartási Bizottság részletes feladatai, tagjai és eljárásrendje, valamint a fogvatartottak munkáltatásához kapcsolódó egyes szabályok

40/2016 OP szu Bv.Központi Kórház (Tököl) egészségügyi ellátásainak igénybeviteléről, a beutalás rendje

15/2017 OP szu Fogvatartottak gyógyszer és gyógyászati segédeszköz ellátása

16/2017 OP szu A büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról, mely az IM rendeletben említett témaköröket az alábbiakkal egészíti ki:

- Fogászati ellátás
- Munkabaleset
- Egészségügyi ellátó intézmények: Tököl, IMEI, Szeged-Nagyfa

27/2017 OP szu Fogvatartottak öngyilkossági cselekményeinek megelőzésével kapcsolatos feladatok

36/2017 OP szu Fogvatartott szállításának végrehajtása

2/2018 OP szu A fogvatartottak ellátásának és elhelyezésének szabályairól

26/2018 OP szu A fogvatartottak bv. intézeten kívül történő előállításáról

A fogvatartottak ellátását biztosító egészségügyi intézmények:

BVKK-Tököl

A Bv. Központi Kórház állami alapfeladata a büntetés-végrehajtási intézetekből beutalt fogvatartottak, illetve a Budapest és Pest megye területén rendőrségi fogdán elhelyezett előzetes letartóztatottak egészségügyi ellátása. Szakmailag felügyeli a Szegedi Fegyház és Börtön nagyfai telephelyén működő krónikus utókezelő részleget. Közreműködik a Kórház területén- 2016 május óta- önállóan működő Tököli Országos Büntetés-végrehajtás Intézet és a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézet személyi állományának foglalkozás-egészségügyi ellátásában.

A Kórházban – 2017-es adatszolgáltatás alapján- 51 kórterem és 297 ágy van, belgyógyászat, sebészet, nőgyógyászat, tüdőgyógyászat, krónikus részleg és fertőző részleg egyaránt működik az intézményben. Rendelkeznek továbbá egy 36 ágyas, úgynevezett Betegség Megállapító Osztállyal (BMO). Erre a részlegre az ország minden részéből nagy számban érkeznek fogvatartottak. A fogvatartottak megérkezését követően az orvosok a fogvatartottakat egészségi állapotuknak megfelelően helyezik el, vagy az ambulanciára (BMO) vagy az adott osztályra, illetve azonnali kezelés után vissza az anyaintézetbe. A nőgyógyászatban a klasszikus nőgyógyászati betegségek kezelése, gyógyítása mellett, a szülések is itt zajlanak. A baba születése után két-három héttel anya és gyermeke Kecskemétre, a Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézet anya-gyermek körletére kerülnek, ahol legfeljebb egy esztendeig lehetnek együtt.

A betegforgalom megfelel egy közepes méretű megyei kórház betegforgalmának, kb. 17000 fogvatartott ellátását biztosítja jelenleg a kórház. Ambuláns betegek száma éves szinten 11000 feletti, fekvőbetegeink száma meghaladja az 1300-at.

I) Tüdőgyógyászati osztály

A tüdőgyógyászati osztály 50 ágyal üzemel a kórház főépületétől külön elhelyezett pavilonban, önálló sétaudvarral rendelkezik. Járó- és fekvőbeteg ellátás egyaránt történik. A járóbeteg ellátás keretében történik az asthmás és COPD-s betegek gondozása, a nyilvántartásban levő tuberculosisos betegek ellenőrzése, a tüdőszűrés alkalmával kiemelt fogvatartottak vizsgálata, illetve akut tüdőgyógyászati megbetegedések ellátása. Fekvőbeteg ellátás keretében az akut tüdőgyógyászati kórképek ellátását, tüdődaganatos betegek kivizsgálását valamint onkológiai kezelését (Országos Korányi Intézet), a tüdőtuberculosisos betegek kivizsgálását és gyógykezelését végzik.

II) Szülészeti-Nőgyógyászati osztály

A Bv. Központi Kórház szülészeti-nőgyógyászati osztályán 22 ágyon látják el a szülészeti-nőgyógyászati ellátást igénylő betegeket. Az osztályon 3 szakorvos, 7 szülésznő, 5 csecsemőgondozónő, 1 védőnő, illetve hetente 1 alkalommal neonatológus szakorvos dolgozik. Évente kb. 40-50 várandóssal dolgoznak, 15-25 szülést vezetnek le, ill. kb. 20-40 nőgyógyászati műtétet végeznek. A lehetőségeiket meghaladó esetek gyógykezelése a progresszív ellátás szellemének megfelelően a Bp.-i I. sz. Női Klinikán történik. A fekvőbetegellátás mellett elvégzik az ország női

börtöneiből érkező női fogvatartottak ambuláns szülészet-nőgyógyászati vizsgálatát, onkocytológiai szűrését.

III) Sebészeti osztály

A Sebészeti Osztály a kórház épületének II. emeletén helyezkedik el.

Általános sebészeti osztályként működik, mely integrálja az általános sebészeti, urológiai, traumatológiai, ill. fül-orr-gégészeti, esetleg egyéb sebészeti profilú eseteket, kivéve nőgyógyászat melynek külön osztály áll rendelkezésre. Az osztályon belül szakmai profilok szerint nincs elkülönített ellátás, integrálja az ambuláns sebészeti ellátásra jött pácienseket is.

Az részleg alapvető feladatai:

- a sebészeti ellátást igénylő betegek jogszabályoknak, szakmai szabályoknak megfelelő gondos ellátása, a kompetencia szintet meghaladó ill. egyéb szakterületek esetén a megfelelő szintű területileg, illetve a Központi Ágy Nyilvántartó (KÁNY) alapján illetékes civil kórházak látják el kiszállítás vagy őrzött kihelyezések keretében
- az általános és hasi sebészeti, gastroenterológiai, proctológiai, traumatológiai és más engedélyezett profilú sebészeti szakmai feladatok elvégzése
- a szakambulanciák működtetése
- ügyeleti és készenléti szolgálat ellátása
- szakvizsgálat, konzílium biztosítása
- gyógyító, megelőző szakmai tevékenység
- műtéti tevékenység

Ágyszám és kórtermek:

- Sebészet és társszakmák: 40

Végzett műtéttípusok:

Sebészet: emésztőrendszer betegségei (gyomor, vékony- és vastagbél, epe), pajzsmirigybetegségek, jó- és rosszindulatú emlőbetegségek, visszérműtétek, sérvek, szeptikus folyamatok, amputációk.

Traumatológia: végtag törések műtétei külső vagy belső fémrögzítések alkalmazásával, műtéti fémanyagok eltávolítása, szeptikus végtagsebészet

Proctológia: aranyerek gumigyűrűs, vagy műtéti kezelése, végbéltáji betegségek (sipoly, nyálkahártya berepedés, polipok) műtéti ellátása.

IV) Belgyógyászati osztály

Belgyógyászati osztályt 65 férfi ágy, 9 akut női ágy, 20 krónikus belgyógyászati ágy, és 12 "fertőző" ágy alkotja. A betegeket szakképzett ápolók látják el. Az osztályon általános belgyógyászat, de ők látják el a szemészeti és a bőrgyógyászati betegeket is. Ezen kívül endoszkópiás vizsgálatokat is végeznek pl. colonoscopia, gastroscopia. Lehetőségük van még terheléses EKG végzésére is. Az egyéb szakkonzíliumokat, ill. szakbeavatkozásokat igénylő

betegek ellátását a Budapesti Országos Intézetek (Orsz. Kardiológia, Orsz. Onkológia, Honvéd Kh.) végzi.

A fogvatartottak egészségi ellátásában, gondozásában markánsan látható a fogvatartotti populáció öregedése. A halálzási adatok idén sem térnek el az országos egészségügyi adatoktól. A haláleseteket, akár az elmúlt években, főleg a gyógyíthatatlan daganatos és a szív-ér rendszeri megbetegedések okozták.

A Büntetés-végrehajtási Osztály tevékenységének adatai

A szabadidős tevékenységek végzésére, a Kórház speciális intézményi jellege miatt szűk lehetőségek állnak rendelkezésre. Az egészségügyi tevékenység elsődleges jellege jelentősen befolyásolja a programok szervezését, annak kiválasztásának és végrehajtásának körülményeit. Reintegrációs foglakozások keretében a fogvatartottaknak lehetőségük van hímzés készítésére, rajzolás, keresztretjvények, kézműves kreációk elkészítésére, továbbá könyvkölcsönzésre. Intézményünkben a kapcsolattartás fő formája a levelezés, mellyel a fogvatartottak közel 97%- a él. Látogató fogadását a fogvatartottak 50-60%-a veszi igénybe.

IMEI

Az Igazságügyi Megfigyelő és Elmeógyógyító Intézet 122 éves, alapvetően a kényszergyógykezelés végrehajtására hozták létre. Az intézet speciális egészségügyi tevékenységet végez, melyben sajátosan – néha ambivalens módon-ötöződik a klasszikus pszichiátriai gyógykezelés és büntetés-végrehajtási tevékenység.

Az IMEI a Budapesti Fegyház és Börtön területén belül helyezkedik el és három épületből áll, befogadóképessége 311 fő. Az I. épület három pszichiátriai rehabilitációs osztályán a kényszergyógykezelésre, előzetes kényszergyógykezelésre utalt férfi és női betegek, valamint a kóros elmeállapotú elítéltek gyógykezelése történik. A II. épület ad helyet a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak pszichiátriai és neurológiai kivizsgálására és ellátására, a letartóztatottak elmeállapotának megfigyelésére, a korlátozott beszámítási képességű, valamint a személyiségzavarban szenvedő fogvatartottak kivizsgálására és gyógyítására. Az IMEI III. épületében kizárólag kényszergyógykezelésre utalt betegek helyezhető el.

Szeged III. Objektum (Algyó-Nagyfa)

Magyarországon a megkésett társadalmi-gazdasági fejlődés következtében csak a XIX. század utolsó harmadában jött létre – a fejlett nyugati modellek követésével – az egész országra kiterjedő börtönhálózat, így 1920-ban a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet.

Az intézetben a mezőgazdasági művelés mellett az állattenyésztés volt a fő tevékenység, 1960-ig szarvasmarhatartással foglalkoztak.

Az intézet 1975-től 1990-ig Munkaterápiás Alkohollevonó Intézetként az alkoholbetegek terápiás kezelését végezte. Kreatív- és szocioterápiás technikák széles spektrumának alkalmazása mellett önképző körök, művészeti csoportok, általános iskolai, szakmunkás és középiskolai oktatások folytak. Az 1990. évi XIV. törvény megszüntette a Munkaterápiás Alkohollevonó Intézetet, és létrehozták a Nagyfai Fogház és Börtönt. Az 1997 - től Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetként működő intézmény 2010. január 1-től a Szegedi Fegyház és Börtön III-as Objektumaként hajtja végre állami feladatait. Az objektumban alapvetően fogház és börtön fokozatú elítéltek vannak elhelyezve, illetve a 80 ágyas Krónikus Utókezelő Részleg - végrehajtási fokozattól függetlenül - olyan egészségi állapotú fogvatartottak, akik állandó terápia mellett, folyamatos orvosi jelenléte igényelnek. Foglalkoztatási lehetőséget a KFT növénytermesztési, állattenyésztési ágazat, illetve a költségvetés biztosítja. Az intézmény az oktatást, képzést a szabadulás utáni beilleszkedés alappillérenek, s mintegy esélyt növelő tényezőnek tekinti. Az objektumban működtetett speciális csoportok: kábítószer prevenció részleg, EVSZ, átmeneti csoport.

Járványügy

A fertőző betegségek megelőzésére és leküzdésére irányuló helyi egészségügyi hatósági tevékenység a népegészségügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal és a fővárosi és megyei kormányhivatal népegészségügyi feladatkörében eljáró járási (fővárosi kerületi) hivatala hatáskörébe tartozik.

Járvány az, ha valamely fertőző betegség esetszám-előfordulása egy adott területen - vagy közösségben -és adott időpontban egyértelműen meghaladja az átlagos, várható előfordulást.

Fertőző betegség bejelentése

A járványfolyamat elsődleges mozgató erői mellett ismerni kell a másodlagos mozgatóerőket is, mert jelentősen befolyásolják az elsődleges mozgatóerők hatását. Az élő és élettelen környezet (hideg időjárás, meleg időjárás), társadalmi tényezők (települési, lakásviszonyok, szociális helyzet, túlhajszoltság, pszichés stressz) a fertőzések terjedésére, lefolyására hatással vannak.

Fontos megjegyezni, hogy a szociális tényezők közé sorolandó az egészségügy megelőző, gyógyító és gondozó tevékenységének színvonala.

Aki fertőző betegségben szenved, vagy arra gyanús tünetei vannak, azt az elsőként észlelő orvosnak be kell jelenteni. A bejelentést csak azoknál a betegségeknél kell megtenni, amelyeknél azt a rendelet¹² előírja, amely meghatározza azon fertőző betegségek körét is, amelyeket telefon vagy távirati úton, illetve telefaxon is jelezni kell. Ez nem mentesít az írásbeli bejelentés alól!

¹² 1/2014. (I. 10.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi szervek közegészségügyi-járványügyi és egészségfejlesztési feladatainak ellátásáról, valamint a védőoltás elrendelésének rendjéről

A fertőző betegségekre vonatkozó jelentési kötelezettség felelőssége az észlelő orvost terheli, aki a betegség gyanúját először észlelte. A protokoll szerint a területileg illetékes kerületi/városi ÁNTSZ-nek jelzi a jogszabályban meghatározott megbetegedések tüneteinek észlelését, a szabályozók mellékleteként csatolt formanyomtatványon. Ezt követően az ÁNTSZ rendszerében online felületen az OSZIR rendszerben is, legkésőbb 24 órán belül, illetve a rendelet szerint a speciális esetekben azonnal.

A fertőző beteget vagy arra gyanús személyt el kell különíteni – kivéve az emberről-emberre közvetlenül nem terjedő fertőző betegségeket – az egészséges fogékony emberektől.

Járványügyi megfigyelés:

A fertőző forrással (beteg és gyanús eset)és a beteggel érintkezett személyekkel szemben alkalmazott eljárás a járvány elterjedésének megakadályozása céljából

Ideje: a fertőző betegség max. lappangási ideje

A járványügyi megfigyelés alá helyezett személy köteles:

- a vizsgálaton megjelenni, vagy tartózkodási helyén magát a vizsgálatnak alávetni
- a szükséges laborvizsgálatokhoz anyagot szolgáltatni, ill. azok vételét lehetővé tenni
- a szükséges gyógykezelésnek magát alávetni -az orvosi utasításokat megtartani
- a megfigyelés időtartama alatt -foglalkozása gyakorlásában -kapcsolattartási jogában és - mozgási szabadságában korlátozható
- nem dolgozhat, ill. nem tartózkodhat olyan helyen, ahol tömeges fertőzést okozhat,
- az orvos elrendelheti JÁRVÁNYÜGYI ELKÜLÖNÍTÉSÉT

Járványügyi elkülönítés

A fertőző ágens direkt, ill. indirekt terjedésének megelőzése vagy korlátozása a fogékony egyedek védelmében

Kit? - fertőző beteg és gyanús embert,
- kontaktjaikat

Hol? - fekvőbeteg gyógyintézet fertőzőosztályán vagy infektológiai osztályon
- speciális helyen (karantén)
- egyéb: kijelölt kórházi fertőző osztályokon

Meddig? - a fertőzőképesség fennállásának időtartamára
- a betegség lappangási idejének befejezéséig
- fertőzőképesség megszűnte (felszabadítási idő)
- ill. a betegség általános lappangási idejét követően 48 órán belül, ha orvosi

---

vizsgálat eredményeként a betegség kizárható

- ha már nem indokolt, meg kell szüntetni

Járványügyi zárlat:

A járványügyi megfigyelés speciális szigorított formája egy arra kijelölt helyen.

- igen súlyos következményű betegségek esetén
- a zárlat alá helyezett ezt a helyet nem hagyhatja el az előírt idő előtt (felszabadítási idő).
- RÉSZZLEGES vagy TELJES zárlat
- kórházak látogatási tilalma
- ZÁRLAT-KARANTÉN: pl.: typhus exanthematicus: 20 nap (gyanú + tetvesség) febris recurrens: 14 nap (gyanú + tetvesség!) cholera gyanú: 2x3 nap - vizsgálat 2x neg! malleus: 6 nap pestis: 6 nap sárgaláz 6 nap pestis 7 nap + Tetracyclin, Sulfonamid vírusos haemorrhagiás lázak és ezek gyanúja

Járványügyi ellenőrzés

A fertőzőképesség időtartamára a kórokozó-hordozókat ellenőrzés alá kell vonni. A klinikai gyógyulás nem egyenlő a fertőzőképesség megszűnésével.

- Főleg hastífusz, paratífusz gyanú esetén laborvizsgálatokat kell végezni.
- Időszakos orvosi vizsgálatra kötelezhetőek, járványügyi ellenőrzés céljából.
- Használati tárgyak fertőtlenítésére kötelezhetőek.
- Elköltözés, átszállítás bejelentésére kötelezhetőek
- Eltilthatók az olyan foglalkozásoktól, ahol tömeges megbetegedést okozhatnak vízművek, élelmiszerek, vendéglátóipar, kereskedelem, gyermekvédelmi és egészségügyi munkák megfelelő ágazatai.

OSZIR rendszer (folyamatosan bevezetésre kerülő informatikai felület)

Országos Szociális Információs Rendszer

Komoly fejlesztési folyamat részeként, uniós források felhasználásával mára komplex informatikai rendszer épült ki az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatnál, amellyel nemcsak országos lefedettséget értek el, de jelentősen nőtt a szolgálat gyorsreagálási képessége is. Az ÁNTSZ célja az, hogy a különféle adatbázisok egymással is összevethetők és „külsősök” számára is hozzáférhetők legyenek, így például a háziorvosok is megkaphassák majd betegek szűrési adatait. Idén(2018) a tervek szerint ezek az adatok már megtalálhatóak lesznek a központi rendszerben, a közhiteles adatbázis, valamint az úgynevezett Egészségügyi Szolgáltatási Tér üzembe helyezésével. Az OSZIR rendszerbe mára már a többi régió adatai is beépültek, valamint az egészségügyi szolgáltatói- és laborrendszerek is illesztésre kerültek hozzá. Az OSZIR támogatja a többek között a sürgősségi ellátást, a katasztrófavédelmet, növeli a járványügyi-, a kémiai- és a sugárbiztonságot. A rendszer továbbfejlesztésével jelentős adatvagyon alakult ki az ÁNTSZ-nél, melynek elemei visszakereshetők, összevethetők, csökkentve a munkatársak adminisztrációs terheit. A fejlesztés egyben alkalmas volt arra is, hogy lekövezzék a közigazgatásban bekövetkezett változásokat, így például igazodnak a járási rendszerhez is. A büntetés-végrehajtási intézetekben még folyamatban van a beüzemelése.

Sterilizálás

Sterilizálás:(csíramentesítés): az az antimikrobiális eljárás, melynek során a különböző fizikai, kémiai hatásokkal, vagy ezek kombinált alkalmazásával a csíramentesítésre kerülő anyagon és anyagban elpusztítjuk ill. inaktíváljuk a mikroorganizmusokat, valamint ezek összes nyugvó formáit.

Típusai: Nedves hővel (autokláv), Száraz hővel (hőlégenderilizátor), Plazmasterilizátor, Gázzal sterilizálás, Ionizáló sugárzással.

A Bv intézetekben leggyakrabban hőlégenderilizátor működik.

Munkafázisai:

- **Előkészítés:**
  - Eszközök száraz vagy oldatos gyűjtése
  - Csapódó folyadék elleni védelem, védőfelszerelés megléte (köpeny, kesztyű, szemüveg!!)
  - Az eszközök 30 C-nál nem melegebb vízben való leöblítése, majd ezt követően a munkafelületet fertőtleníteni kell (munkaasztal, csempe, padlózat)
- **Fertőtlenítés**
  - Csapódó folyadék elleni védelem, védőfelszerelés megléte (köpeny, kesztyű, szemüveg!!)
  - Előírt koncentrációjú oldatba helyezni az eszközöket
  - Behatási idő eltelté után alapos folyóvízes öblítés (védőeszközök!)

- **Tisztítás**
  - Kézi erővel eltávolítani az eszközökön lévő szennyeződések
  - Puhaszálú, műanyag kefével vagy szálmentes textilkendő használatával
  - Az utolsó öblítés után tiszta helyen hagyni, száradni az eszközöket (ne érjenek egymáshoz) sűrített levegős eljárás használatával a folyamat ideje lerövidíthető

- **Átvizsgálás**
  - Az eszközök átvizsgálása. hogy rendeltetésszerűen működnek-e, hiányosak-e, sérülésmetesz-e,
  - Speciális műszereknél akár nagyító használata is alkalmazható
  - A sérült, használatra nem alkalmas eszközöket külön kell válogatni
  - A mozgó alkatrészeket paraffin, vagy szilikon alapú olajjal lekezelni.

- **Csomagolás**
  - Csomagolóanyag többféle lehet (spec. papír, műa. vákumfólia, kötszerdoboz)
  - Egyedi csomagoló boxok vagy tálcás csomagolás, a felhasználási célnak megfelelően, csomagindikátorokkal (belül, kívül) ellátva.

- **Sterilizálás**
  - Minden csomagon, dobozon fel kell tüntetni a „STERIL” feliratot, a sterilizálás pontos dátumot, a napló sorszámát, a végrehajtó személy nevét (olvashatóan), a sterilitás lejáratának dátumát
  - A sterilizáló légterét csak részben szabad feltölteni, úgy hogy a légáramlást ne akadályozzák az eszközök.

- **Szállítás és tárolás**
  - A szállítandó sterilizált, teljesen kiszáradt, kellően lehűlt eszközöket védőcsomagolásba kell helyezni és abban szállítható

- **Dokumentálás**
  - Sterilizálási naplóban rögzíteni kell:
    - a sterilizálás napját,
    - a folyamat sorszámát(naplószám),
    - a sterilizálást végző személy nevét
    - a sterilitás lejáratának dátumát
    - a sterilizált anyag megnevezését
    - a sterilizált anyag felhasználási helyét
    - a folyamat adatait (kezdés befejezés időpontja, hőfok, nyomás)

Fertőtlenítés

Fertőtlenítés (dezinfekció): minden olyan eljárás, amely a külső környezetbe kikerült kórokozók elpusztítására, fertőző képességük megszüntetésére, inaktiválására irányul.

Aszeptikus: olyan magatartásforma, munkamódszer, munkafolyamat amivel a beteg nyitott testüregétől, nyálkahártyájától, szöveteitől a kórokozókat távoltartjuk. Részben steril eszközök, anyagok, műszerek alkalmazásával, részben mikrobaszegény környezet megteremtésével érjük el.

Fertőtlenítő hatást befolyásoló tényezők:

- a fertőtlenítendő anyag tulajdonsága, pl. fém, üveg, hőre érzékeny műanyag, stb.
- a fertőtlenítendő anyag szennyezettségének mértéke, pl. ajtókilincs, váladékfelfogó eszköz
- a mikroorganizmusok ellenálló képessége a fertőtlenítő szerekkel szemben
- a fertőtlenítő ágens(szer) és a fertőtlenítendő anyag hőmérséklete
- a behatás időtartama
- az alkalmazott kémiai anyag töménysége.

Fertőtlenítő eljárások

Kémiai: antimikrobiális hatású vegyületekkel, oldattal, aerosol vagy gáz felhasználásával

Fizikai: hőenergia vagy nem ionizáló sugárzás alkalmazása

Kombinált: fizika+kémiai egyidejűleg

Speciális: diagnosztikus, terápiás vagy profilaktikus (megelőzés) célból alkalmazott eszközök, készülékek, berendezések fertőtlenítésére.

Fertőtlenítés módjai dezinficiens oldatokkal

Az egyes módszerek a fertőtlenítő oldat felvitelének, alkalmazásának módjában különböznek egymástól.

Lemosással: egybefüggő, vízálló felületekre, erre alkalmas eszközzel (szivacs, textília) a fertőtlenítő oldatot rávisszük és hagyjuk, hogy az oldat ezekre rászáradjon.

Permetezéssel: amikor a fertőtlenítő oldatot annak mechanikus porlasztásával, erre alkalmas eszközzel, juttatjuk a fertőtlenítendő. Légzésvédő használata kötelező!

Beáztatással: mikor a fertőtlenítendő eszközt, tárgyat, anyagot a fertőtlenítőszer oldatába helyezzük és abban az előírt behatási ideig tartjuk

Letöreléssel: amikor a fertőtlenítendő tömör felszínű tárgyat, eszközöket dezinficiens oldattal átitatott törleeszközzel töröljük át. Az oldatot csak vékony folyadékfilm formájában visszük fel és hagyjuk rászáradni a felületre.

Átkeféléssel: mikor a fertőtlenítendő tárgyat fertőtlenítő oldatba mártott kefével dörzsöljük pl a textíliák rostjai közé

Dezinficiens habbal: amikor nem magát a dezinficiens oldatot, hanem annak habját alkalmazzuk fertőtlenítésre. Az oldatból kefe segítségével dús habot képezünk, és a kefével vagy valamilyen textíliával visszük fel az anyagra, mindig egy irányba haladva. (anyagkárosodás). A megszáradás után visszamaradó por kefével vagy porszívóval eltávolítható. Szájmaszkban végzendő! Büntetés-végrehajtási intézetben ritkán van erre lehetőség.

Fertőtlenítés tisztítással

A használt eszközöket áztatjuk, elmoszuk, figyelembe véve az anyag és a potenciális kórokozó tulajdonságait. Mindig használjunk munkavédelmi eszközöket, és ha kézi mosogatást végzünk, textíliát, szivacsot, körömkéfé, üvegmosó kefé az eszközök alapos megtisztításához. Mosogatógép alkalmazása erre a célra lényegesen higiénikusabb és megbízhatóbb.

Fertőtlenítés szűréssel

Erre a célra kell alkalmazni a orr-szájmaszkot, a ki- és beáramló levegő megszűrésére. De speciális szűrők szerelhetők fel koraszülött-újszülött ellátó helyiségek ablakaira, intenzív, szubintenzív kórtermek ablakaira. Fontos ellenőrizni a beszerelt klímaberendezések szűrőbetétjeit is megfelelő időközönként.

Fertőtlenítés pasztörizálással

Csak 40-60C⁰-ra melegítjük a magasabb hőre érzékeny, elpusztuló anyagokat tartalmazó oldatokat. Ilyenek a vitamintartalmú üdítők, gyümölcslevek, (különösen a C-vitamin bomlik el magasabb hőfokon) a fehérjetartalmú tej.

Fertőtlenítés nem ionizáló sugárzással (ultraibolya-UV)

Általában kötöző helyiségek, műtők, egyéb aszeptikus helyiségek csíraszegény állapotának fenntartására alkalmazzák, ajtóknál, átjáróknál a helyiségek elválasztására. Az alkalmazás alatt nem tartózkodhat bent senki.

Hepatitis

A **hepatitis** fertőzést vírusok – az úgynevezett hepatotróp vírusok – okozzák, és korántsem mindegy, hogy a betegség melyik altípusával kerülünk kapcsolatba. A fertőződést az azt kiváltó vírustörzs szerint hepatitis A, B, C, D vagy E betegségnek nevezzük,

A **hepatitis B** infekció világszerte az egyik legelterjedtebb betegség, mely során a vírus a szervezet minden szövetében jelen van, a májban a sejtek elhalását és gyulladást okoz. A vírust a vér és testnedvek terjesztik. A fertőzés forrása az ismert vagy fel nem ismert vírushordozó, a fertőzés leggyakoribb módja a szexuális kontaktus, ily módon 3-30 %-ban vihető át. Közös borotva,

fogkefe, törülköző, tetoválás, akupunktúra, vagy testékszerek egymás közötti cserélgetése is átviheti az infekciót. Fontos tudni, hogy nyállal nem vihető át a fertőzés.

A betegség lappangási ideje hosszabb, mintegy 90 nap. A betegség lefolyása kezdetben hasonló az „A” vírus által okozott fertőzéshez, azonban az esetek egy részében a szervezet nem tudja legyőzni a kórokozót, ekkor krónikus májgyulladás alakul ki. Ez az elhúzódó megbetegedés súlyos, maradandó májkárosodást, májzsugort, néha májtumort is okozhat. A felnőttkorban kapott akut B hepatitis mintegy 5-10 százalékban alakul krónikus betegséggé. Az akut B hepatitis kezelése tüneti, a krónikus B hepatitis kezelésében ma az antivirális szereké és az úgy nevezett alfa-interferonoké a vezető szerep.

Nem lehet azonban eléggé hangsúlyozni, hogy e típusnál is a megelőzés a legfontosabb, a hepatitis B elleni oltás megvéd a fertőzéstől. Az oltási sorozat általában három oltásból áll, melyet hat hónap alatt adnak be a megfelelő védettség kialakulásához. A személyi állomány részére és a fogvatartottak számára is ingyenesen biztosítható. Szóbeli kérelemre, vagy kampányszerűen igényfelmérés alapján a foglalkozás-egészségügynél kérhető.

A **hepatitis C** szintén vérrel és ritkábban testnedvekkel (szexuális úton) terjed, azonban fertőződés esetén lényegesen gyakrabban alakul ki elhúzódó betegség és maradandó májkárosodás, májzsugor. Korábban a legkisebb eséllyel gyógyítható fertőzésnek számított.

Hepatitis C vírusfertőzés esetén az érintettek 60-70 százalékánál kialakul a krónikus májbetegség, 5-20 %-nál pedig a májzsugor. A másik nagyon fontos különbség, hogy az orvostudomány nem rendelkezik hatékony védőoltással a hepatitis C vírus ellen, a vírus mutálódási képessége/sebessége miatt. Így a C vírus esetén a legjobb védekezési lehetőség a fertőzött vérkészítmények kiszűrése, a közös tű- és fecskendőhasználat kerülése. Tetoválással és testékszer behelyezésével is fertőzhet, ha a festék, a tű vagy az ékszer fertőzött. Szexuális úton nagyon ritkán terjed, főleg csak akkor, ha vérzés (sérülés) van. Ez a vírus sem terjed nyállal.

A betegség kezelésében az alfa-interferonok mellett a vírusszaporodást gátló gyógyszerek jöhetnek szóba. Várólista (Hepatitis Regiszter) alapján elérhetőek Magyarországon a legkorszerűbb direkt ható antivirális terápiák, melyek 95 százalék feletti gyógyulási arányt biztosítanak, akár előrehaladott májbetegség esetén is. Magas ára és finanszírozási akadálya lehet a gyors elterjedésben, 12 héten át tartó tablettás kezelésnek.

Anyagcserebetegségek:

Az élő szervezetekben lejátszódó biokémiai folyamatok összességét anyagcsere névezzük. Az emberi szervezet sejtjeinek anyagcseréjét több ezer biokémiai reakció alkotja, amelyek elengedhetetlenek a szervezet megfelelő működéséhez és felépítéséhez. A reakciók lezajlását speciális fehérjemolekulák, ún. enzimek segítik, amelyek a génállományban kódolt információ alapján képződnek a szervezetben. Ha az enzimet kódoló gén hibás, akkor az enzim nem működik megfelelően és az általa segített reakció nem megy végbe, ami az érintett anyagcsere folyamat megakadását és klinikai tünetek kialakulását eredményezi. Az ilyen módon létrejövő genetikai betegségeket öröklődő vagy veleszületett anyagcsere-betegségeknek nevezzük. Az anyagcsere felborulása számos betegség kialakulását eredményezi. A betegségek időben történő felismerése nagyon fontos, hiszen egy részük speciális diétával vagy gyógyszerekkel kezelhető, amivel a

klinikai tünetek enyhíthetők vagy megelőzhetők. A diagnózis korai felállításával elkerülhetők a további, sokszor évekig húzódó vizsgálatok, illetve a diagnózis ismeretében egy következő terhességben lehetőség nyílik méhen belüli diagnosztikus vizsgálat elvégzésére, amivel a betegség ismételt előfordulása a családban megelőzhető.

„Cukorbetegség”:

A cukorbetegség a világon a leggyakoribb **anyagcsere-betegség**, mely szövődményei révén rontja a beteg életminőségét és életkilátásait. A kezelt betegek számának többszöröse lehet a fel nem ismert cukorbetegség.

- **1-es típusú cukorbetegség:** a betegség oka a hasnyálmirigy Langerhans-szigeteiben az inzulintermelő béta-sejtek pusztulása. A betegség csak inzulinpótlással kezelhető.
- **2-es típusú cukorbetegség:** a betegség kialakulásának középpontjában az inzulinrezisztencia áll, melyet a hasi zsírszövet mennyiségének felszaporodása okoz. A betegség kezdetén még vércukoreltérés nem jelentkezik, a hasnyálmirigy fokozott inzulintermelése miatt. A kezelés során az inzulinrezisztencia csökkentése az elsődleges cél. Alapvető az életmód szerepe, a gyógyszeres kezelés csak másodlagos.
- **Másodlagos cukorbetegség:** számos betegséghez, genetikai eltéréshez társulhat.
- **Terhességi cukorbetegség.** Kezelése inzulin vagy diéta, a magzati károsodás miatt tabletta nem lehetséges. A betegség a szülést követően elmúlhat.

A Bv intézetekben szinte minden típusból előfordul.

Tünetei:

- Fokozott folyadékvesztés: A fogvatartott izzadékonyabb, folyadékpótlása fokozottabb, akár a napi átlagbevétel kétszeresét is képesek elfogyasztani. Ez az első tünete a kialakuló cukor-betegségnek.

- Anyagcserezavarok: A sejtek nem képesek a szőlőcukrot felvenni, emiatt a beteg sokat eszik, és mégis fogy. A zsírok, lebontásuk során savvá alakulnak, ezért a beteg lehelete acetonszagú. A szervezet pH-ja eltolódik ezért a szapora szívverés, a gyakori hányinger, hányás is az elsődleges tünetek közé sorolható.

- Fertőzeshajlam: Gyakoriak a gombás bőr- és nyálkahártya-fertőzések, illetve az ezek talaján kialakuló bakteriális fertőzések. Gyakran megjelennek az egészségügyi szolgálatnál, hosszan gyógyuló, ill. nem gyógyuló sebekkel.

- Szövődmények: Látásromlás, a vese elégtelen működése, érlemeszesedés, végtagi keringési elégtelenséggel járó végtagfájdalmak

Kezelése:

A betegség jelenleg élethosszig tartó terápiából és diétából áll. Még a terhességi cukorbetegség elmúlásával sem nyugodhat meg a fogvatartott, hogy nem lehet újra beteg.

A diéta szigorú betartása, a testmozgás rendszeressé tétele, az antidiabetikumok szedése, a rendszeres önvizsgálat és kontroll fontossága, a fogvatartott felvilágosítása a betegségéről és az eszközök használatáról, mind fontos tétele a hatékony gyógyulás folyamatának. Önvizsgálat és az önkezelés megtanítása, amennyiben lehetséges.

Köszvény

A köszvény az ízületi gyulladások közé tartozó betegség. Olyan anyagcsere betegség, ami akkor alakul ki, hogyha a szervezetben túl sok a húgysav. Bár az egész szervezet betegsége, általában az ízületeken látszik. Fiatal korban ritkán fordul elő, de a Bv intézetekben számítani lehet az előregedő fogvatartotti populáció miatt, hogy egyre nagyobb számban fog jelentkezni. Hozzájárul még a mozgásszegény környezet, az elhízás, a folyadékbevitel elégtelensége, esetlegesen a bekerülés előtti italozó életmód, valamint a kivizsgálatlan betegek ételmezésének hibái. Jellegzetes tünetei közé tartozik a rohamokban jelentkező ízületi fájdalom és ízületi torzulások a ki nem ürült és felhalmozódott húgysav miatt. Más ízületi betegségektől az különbözteti meg, hogy a fájdalom hirtelen jelentkezik, éles, szinte még a ruházatot is nehéz elviselni. Az érintett testrész bepirosodik, érintése melegebb a többi területnél.

A mihamarabbi kivizsgálás egyértelmű diagnosztikát eredményez és ennek fényében kezelése is egyből alkalmazható. Terápiája nem egyszerű, mert az összes adható gyógyszer vényköteles, és azokból sincs túl sok. Az ún. Richter protokoll szerint ezért, hűtjük, felpolcoljuk, kíméljük.

Az étrend összeállításának szempontjai:

- energiaszegény
- purinszegény
- kímélő fűszerezésű
- folyadékban gazdag

Korlátlanul fagyasztható:

Fehérjék, liszt és ebből készült kenyerek, barna kenyerek, gabonaneműek (búza, rozs, árpa), Spenót, kelbimbó, karfiol kukorica, rizs, burgonya, főzelékfélék (kivéve: bab, borsó, lencse) Gyümölcsök és diófélék

Korlátozott mennyiségben fogyasztható:

Hüvelyesek (bab, borsó, lencse), spárga, húsok, főleg a fehérhúsok(a halhús is).

TILOS:

Borjú, máj, vese, velő, olajos hal, szardínia, alkohol

Elhízás

Az "elhízás" szó a szervezet egészségesnél nagyobb zsírtartalmát jelenti.

Az elhízás ma legáltalánosabban elfogadott mérőszáma a testtömeg-index (BMI = body mass index, test tömeg index). Ezt úgy kaphatjuk meg, ha a kilogrammban megadott testsúlyt elosztjuk a méterben kifejezett testmagasság négyzetével. Egy 180 cm magas és 80 kg súlyú felnőtt esetében:

$$80 / 1,8 \times 1,8 = 24,96$$

A 35-ös index fölött kórosan elhízott állapotról van szó.

Okai lehetnek:

- genetikai tényezők
- környezeti tényezők
- pszichés tényezők
- szervi rendellenességek

Szövődmények:

1. Érelmeszesedés, érelzáródás
2. Magas vérnyomás
3. Koszorúér-betegségek
4. Agyér-katasztrófa (stroke)
5. Cukorbetegség
6. Daganatos megbetegedések
7. Az alvási apnoe
8. Ízületek porckopásos betegségei, köszvény
9. Epehólyag-betegségek
10. Depresszió, öngyilkossági hajlam
11. Csökkent gyógyulási hajlam

Kezelése:

- esetleges alapbetegség kezelése
- testsúly normalizálása dietetikus és mozgásterapeuta segítségével
- gyógyszeres kezelés, esetleg beavatkozás (gyomorgyűrű)
- radikális életmódváltás, hogy az újonnan felvett szokások belsővé váljanak és tartsák azt az állapotot, ill. javítsanak rajta

Megelőzése:

- egészségtudatos táplálkozás és mozgás kialakítása, szükséges tájékoztatás megadása a fogvatartott részére
- finomított cukrok bevitelének mellőzése
- kalória-bevitel kontrollálása
- megfelelő minőségű és mennyiségű testmozgás rendszeres végzése

A bv. intézetekben használható alapdiéták**1. Módosított szénhidrát összetételű diéta (diab):**

160g CH

180g CH

200g CH

220g CH

2. Energia szegény diéta:

1.200 kcal

1.300 kcal

1.400 kcal

1.500 kcal

3. Purinszegény diéta**4. Zsír- rost és fűszerszegény diéta (máj-, epe-,bélkímélő)****5. Hasnyálmirigy kímélő diéta: szondatáplálás**

6. Ulcus diéta:

7. Fehérjeszegény diéta:

8. Sószegény diéta

9. Ételallergia: tej, tejfehérje, tejcukortojás, hal, mustár, szezám, szója, zeller, édesítőszer, rákfélék, glutén, földimogyoró, dió, kén-dioxid, édesgyökér, csillagfűrt, puhatestűek.

10. Energia-gazdag (roboráló) diéta:

3.000 kcal

3.500 kcal

4.000kcal

11. Fehérje-gazdag (roboráló) diéta: 100 gr, 110 gr, 120 gr

A HACCP kifejlesztésének célja

Eredetét tekintve a NASA-hoz kapcsolódik, mivel az űrtechnikában az élelmiszerek biztonságos szállítását, tárolását célozták meg. Ezt követően tisztázódott, hogy az élelmiszerlánc többi területén is kiválóan alkalmazható, mivel ma, a modern világban, az elfogyasztott élelmiszerek többsége mások által gyártott termék. Az élelmiszerek kiemelt fontosságú termékek, mivel közvetlen kapcsolatba kerülnek az emberi szervezettel, az energiaellátáshoz szükségesek. Az élelmiszerek tehát közvetlenül hatnak az emberi szervezetre, ezért nagyon fontos, hogy megfelelően biztonságosak legyenek, semmilyen káros hatást ne okozzanak.

A gyártók és a készítők felelőssége, hogy ne kerüljön hibás, veszélyes élelmiszer forgalomba, amivel megbetegedéseket, járványokat okozhatnak.

Az államnak is felelőssége van az élelmiszerbiztonsággal kapcsolatban, biztosítani kell a megfelelő jogszabályi háttérrel, mellyel védi a vevőt a hamisítással szemben, valamint az egészséget károsító élelmiszerekkel szemben. Ennek érdekében az állam szigorú előírásokkal kényszeríti a termelőket és feldolgozókat arra, hogy az általuk előállított termékek megfelelő minőségűek legyenek, veszélyes anyagokat ne tartalmazzanak. A megfelelő élelmiszerbiztonsághoz azonban nem elég csak a végtermék vizsgálata, az előállítás során is minőségbiztosítási rendszert kell alkalmazni a veszélyek kizárása érdekében.

A HACCP ilyen minőségbiztosítási rendszer, mely vonatkozik az élelmiszer-feldolgozó iparra, az élelmiszer-forgalmazásra, a mezőgazdaságra, a vendéglátásra.

A HACCP fogalma

A HACCP egy angol elnevezés rövidítése: Hazard Analysis Critical Control Point, azaz Veszélyelemzés Kritikus Szabályozási Pont. A HACCP egy nemzetközileg elfogadott, szisztematikus módszer, melynek célja az élelmiszerek biztonságának megteremtése, a lehetséges kockázatok, veszélyek megállapítása, értékelése és kezelése révén.

Olyan eszköz, amelynek segítségével megállapíthatók a veszélyek, és felállítható egy olyan szabályozó rendszer, amely elsősorban a megelőzésre koncentrál, nem pedig a végtermék ellenőrzésére.

A HACCP módszer és rendszer

A HACCP egy módszer, nevezhetjük minőség-technikának is, mely arra szolgál, hogy a lehetséges veszélyeket azonosítsa, értékelje és kezelje annak érdekében, hogy az élelmiszer előállítása biztonságos legyen.

Mindemellett a HACCP egy rendszer is, mely meghatározza, hogy az egyes tevékenységeket ki, hol, hogyan és mikor végezze a biztonságos élelmiszer előállítása vagy étel készítése céljából.

A HACCP módszer és rendszer bevezetésének célja tehát:

- a teljes körű elővigyázatosság
- a tudatosság, gondosság fejlesztése
- az élelmiszer-biztonság megteremtése.

A HACCP alapelvei

1.) Veszélyelemzés végzése: fel kell mérni és meg kell határozni mindazokat a veszélyeket, melyek a kész élelmiszerben (étel, ital), a fogyasztó egészségének károsodását okozhatják. A veszély lehet biológiai, mikrobiológiai, kémiai, fizikai eredetű, melyek veszélyforrásokon keresztül jutnak az élelmiszerbe.

2.) A Kritikus Szabályozási Pontok (CCP) meghatározása: azon pontok, eljárások, módszerek meghatározása, amelyek szabályozásával a veszélyek megelőzhetők, megszüntethetők, vagy előfordulásuk csökkenthető.

3.) A kritikus határérték(ek) megállapítása: melyek arra szolgálnak, hogy a kritikus pontok szabályozhatók legyenek, tehát egyértelmű döntéseket lehessen hozni. A határértékek általában szigorúbbak a szerződésekben foglaltaknál.

4.) A CCP szabályozását felügyelő rendszer felállítása: A felügyelő rendszer felállításakor meg kell határozni, hogy a határértéket ki, milyen módszerrel, milyen gyakorisággal állapítsa meg, valamint hogyan kezelje az eredményeket.

5.) Azon helyesbítő tevékenység meghatározása, melyet akkor kell elvégezni, ha a felügyelet jelzi, hogy valamely CCP nem áll szabályozás alatt.

6.) Az igazolásra szolgáló eljárások megállapítása: ezek segítségével bizonyítható, hogy a HACCP rendszer hatékonyan működik.

7.) Dokumentáció létrehozása, mely tartalmazza az alapelvekhez tartozó eljárásokat és nyilvántartásokat. A dokumentációnak jól áttekinthetőnek, világosnak kell lennie, és minden szükséges információt tartalmaznia kell.

Az élelmiszeriparban és a feldolgozás során fertőzést okozó tényezők

Az élelmiszer-feldolgozás folyamatában veszélyt okozó tényezők lehetnek:

- nyersanyagok vagy egyéb élelmiszer-alkotórészek, melyek ételrontó, ételmérgező organizmusok, toxikus anyagok forrásai lehetnek
- előállítás, kezelés vagy szétosztás alatti szennyezési források (az élelmiszerbe kerülő idegen anyagok)
- olyan lépések hiánya a gyártásban, melyek elpusztítanak a veszélyt okozó organizmusokat
- az előállítás, feldolgozás, szétosztás, tárolás alatti történések, amelyek elősegítik a veszélyt okozó organizmusok túlélését, szaporodását

- beteg dolgozók által okozott fertőzések
- fertőzött nyersanyagok, romlott adalékanyagok használata
nem megfelelő hőmérsékleten történő hűtve tárolás
- az élelmiszerek lassú lehűtése vagy hűtés nélküli tárolása
- nem elég alapos átsütés, átfőzés, nem megfelelő hőmérsékleten történő melegen tartás
- az ételek túl hosszú ideig történő tárolása
- a fogyasztásra kész ételek utólag elszennyezése, mely történhet szennyezett nyersanyagokkal (pl. nyers hús, tisztítatlan zöldség), eszközökkel, edényekkel vagy a dolgozók keze által

Egészségügyi adat kezelése

Mi az egészségügyi adat?

Milyen adatokat kell fokozott védelemben részesíteni?

Egészségügyi adat: az Egészségügyi adatvédelmi törvény¹³ pontos, tételes felsorolást tartalmaz, amelynek értelmében három nagy kör tartozik e fogalom alá:

1/ Egyrészt ide tartoznak mindazok az információk, amelyek **a beteg testi, értelmi, vagy lelkiállapotára** vonatkoznak. Ide tartoznak továbbá azok, amelyek valamilyen **kóros szenvedélyre**, illetőleg a megbetegedés vagy **elhalálozás körülményeire**, valamint a **halál okára** vonatkozóan tartalmaznak információt. Ezek azok az adatok, amelyeket vagy a beteg közöl az orvossal, az ápolóval, vagy ha erre már nem képes, vagy nincs erre vonatkozó információja, akkor más személy közli ezeket az adatokat. E más személy lehet a beteg hozzátartozója vagy vele valamilyen egyéb, pl. baráti kapcsolatban álló személy, de lehet a beteg korábbi kezelőorvosa, vagy utcai baleset esetén egy szemtanú is.

2/ A második nagy kört azok az információk alkotják, amelyeket a beteg gyógykezelése, ellátása során az orvos, az ápoló, a laborasszisztens, stb., azaz az egészségügyi dolgozók valamelyike állapít meg vagy észlel a vizsgálatok során, illetve tudomására jut az egyéb beavatkozások, vizsgálatok elvégzése alkalmával. Így ide tartoznak pl. a **labor- és különböző egyéb vizsgálatok eredményei** (vérnyomás, vércukorszint mértéke, EKG érték stb.), az orvos által felállított **diagnózis**. Ide sorolhatók továbbá a **röntgen-felvétel** alapján tett megállapítások vagy az **operáció** végzése során az operáló orvos által észlelt **kóros elváltozások** is. Lényegében tehát minden olyan adat, amely kifejezetten a vizsgálatok eredményeként került megállapításra az egészségügyi dolgozók valamelyike által.

3/ A harmadik nagy csoportba azok az adatok tartoznak, amelyek az előző kettővel valamilyen formában kapcsolatba hozhatók. Számos igen fontos információ sorolható ebbe a körbe. A környezeti hatások, amelyeknek ki vagyunk téve, illetve a szűkebb lakókörnyezet sokszor alapvetően befolyásolja egészségünket, és sajnos nem egy betegség kialakulásának forrását lehet a

---

¹³ 1997. évi XLVII. törvény az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről¹

szennyezett levegőben vagy egyéb **környezeti tényezőben** keresni. A **beteg magatartása** – különösen pszichiátriai betegségek esetén – szintén nem elhanyagolható fontosságú információt jelenthet, hasonlóan a **beteg foglalkozásához**, amely különösen a foglalkozási eredetű betegségek diagnosztizálásához és kezeléséhez elengedhetetlen. (Az Egészségügyi adatvédelmi törvény külön melléklete sorolja fel azokat a különböző kémiai, fizikai vagy biológiai tényezőket, kórokozókat, amelyek a foglalkozások gyakorlásával függhetnek össze.)

Milyen célból lehet az egészségügyi adatokat kezelni?

Az Egészségügyi adatkezelési törvény három csoportra osztja azokat a célokat, amelyek elérése érdekében az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatokat kezelhetik az erre felhatalmazott személyek.

I) Az egészségügyi ellátó hálózat elsődleges adatkezelési céljait – értelemszerűen az egészségügyi ellátással, a gyógykezelés összefüggő célok tartalmazzák, amelyek elérése érdekében működik az egészségügy rendszere.

- az egészség megőrzésének, fenntartásának előmozdítása,
- a betegellátó eredményes gyógykezelési tevékenységének elősegítése,
- az érintett egészségi állapotának nyomon követése,
- a közegészségügyi és járványügyi érdekből szükségessé váló intézkedések megtétele.

II) A közvetlen egészségügyi célokon túl az alábbi tizenhét olyan célcsoportot nevesíti a törvény, amelyek eléréséhez szükség van vagy lehet egészségügyi adatokra is:

- egészségügyi szakember-képzés,
- orvos-szakmai és epidemiológiai vizsgálat, elemzés, az egészségügyi ellátás tervezése, szervezése, költségek tervezése,
- statisztikai vizsgálat,
- tudományos kutatás,
- az egészségügyi adatot kezelő szerv vagy személy hatósági vagy törvényességi ellenőrzését, szakmai vagy törvényességi felügyeletét végző szervezetek munkájának elősegítése, ha az ellenőrzés célja más módon nem érhető el, valamint az egészségügyi ellátásokat finanszírozó szervezetek feladatainak ellátása,
- a társadalombiztosítási, illetve szociális ellátások megállapítása, amennyiben az az egészségi állapot alapján történik,
- bűnüldözés, továbbá a rendőrségről szóló törvényben meghatározott feladatok ellátására bűnmegelőzés,
- a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényben meghatározott feladatok ellátása,
- közigazgatási eljárás,
- szabálysértési eljárás,

- ügyészégi eljárás,
- bírósági eljárás,
- az érintettnek nem egészségügyi intézményben történő elhelyezése, gondozása,
- a munkavégzésre való alkalmasság megállapítása függetlenül attól, hogy ezen tevékenység munkaviszony, közalkalmazotti és közszolgálati jogviszony, hivatásos szolgálati viszony vagy egyéb jogviszony keretében történik,
- közoktatás, felsőoktatás és szakképzés céljából az oktatásra, illetve képzésre való alkalmasság megállapítása,
- a katonai szolgálatra, illetve a személyes honvédelmi kötelezettség teljesítésére való alkalmasság megállapítása,
- munkanélküli ellátás, foglalkoztatás elősegítése, valamint az ezzel összefüggő ellenőrzés.

III) Az előző felsorolásokban meghatározott céloktól eltérő célra is lehet az érintett, illetve törvényes vagy meghatalmazott képviselője írásbeli hozzájárulásával egészségügyi és személyes adatot kezelni

A fenti célok eléréséhez szükséges egészségügyi adatokat legtöbbször az egészségügyi ellátó hálózat szolgáltatja, és e folyamat során az adat kikerül az egészségügy hatóköréből. A törvény alapján egészségügyi adat kezelésére felhatalmazott személy is titoktartási kötelezettséggel rendelkezik, és csak a felsorolt célok valamelyikének elérése érdekében csak a feltétlenül szükséges adatokat kezelheti.

Ki kezelheti az egészségügyi adatokat?

Az Egészségügyi adatvédelmi törvény pontosan meghatározza, hogy ki az, aki a beteg egészségügyi adatait kezelheti.

A **betegellátó** számára, aki a különböző vizsgálatokat, beavatkozásokat és kezeléseket végzi, vagy abban közreműködik, elengedhetetlen, hogy megismerje és kezelje az érintett beteg adatait. A betegellátó fogalma a törvény értelmében így magában foglalja a **beteg kezelőorvosát**, aki ténylegesen végzi a szükséges megelőző ellátásokat, megállapítja a diagnózist, gyógykezeli a beteget, elvégzi a különböző beavatkozásokat, ellátja a beteg rehabilitációját, az **egészségügyi szakdolgozókat; ápoló, szülésznő, asszisztens, gyógytornász stb.**, mindazokat, akik az érintett beteg gyógykezelésével kapcsolatos valamilyen tevékenységet végeznek (pl. **segédápoló**), továbbá a **gyógyszerészt**, ugyanis a recepten lévő személyes adatokat és a rendelt gyógyszerre vonatkozó információt is – amely egészségügyi adatnak minősül – védelemben kell részesíteni.

A betegellátón kívül az **intézményvezető**, valamint az **adatvédelmi felelős** jogosult az egészségügyi adatok kezelésére. Intézményvezető alatt értelemszerűen az egészségügyi intézmény (kórház, járóbeteg-szakrendelés, klinika) szakmai vezetőjét kell érteni. Gyógyszertár esetén pedig a a gyógyszerész vezetésével megbízott gyógyszerész tekintendő intézményvezetőnek.

Az adatvédelmi felelős: az a személy, aki egy adott szervezeti egységben, pl. kórházi osztályon felügyeli, ellenőrzi, és szakmailag irányítja az egészségügyi adatok kezelésével összefüggő

tevékenységet, egyúttal pedig ezért felelősséggel tartozik. Adatvédelmi felelősnek szakorvos, legalább két év joggyakorlással rendelkező jogász, vagy legalább két év adatkezelési gyakorlással rendelkező egyéb felsőfokú végzettségű személy jelölhető ki.

Titoktartási kötelezettség

A gyógykezelés és a megelőzés során az adatkezelés egyik legelemibb, legalapvetőbb és egyben legősibb szabálya az orvosi titoktartási kötelezettség betartása. A gyógykezelést végző orvos, az ápolónő, a jelenlévő asszisztensnő, a gyógyszerész, az egészségügyi személyzet köteles a gyógykezelés során tudomására jutott orvosi titkot megtartani.

Mentesülés az orvosi titoktartás alól

Az egyik leggyakoribb eset, amikor az érintett beteg gyógykezelése érdekében van szükség az adat közlésre. Az Egészségügyi adatkezelési törvény értelmében ugyanis a titoktartási kötelezettség minden olyan egyéb orvossal, egészségügyi dolgozóval szemben köti a betegellátót, aki a beteg gyógykezelésében nem működött közre. E szabály alól azonban egyben mentesítést is ad a törvény, hiszen a beteg érdekében lehetővé teszi **más egészségügyi szakember** bevonását is, amikor úgy rendelkezik, hogy az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó személyazonosító adatok az egészségügyi ellátó **hálózaton belül** továbbíthatók. Az igazságügyi orvos szakértő, valamint a beteg választott háziorvosa annak ellenére megismerheti a vonatkozó egészségügyi adatokat, hogy a gyógykezelésben személyesen nem működött közre.

Az adattovábbítás nem csak egy adott egészségügyi intézményen (kórházon, szakrendelésen) belül valósulhat meg, hanem a különböző az egészségügyi intézmények között is (házi orvos és kórház, szakrendelés és klinika között, stb.).

Az „egymás közötti” adattovábbításnak is van egyrészt egy tartalmi, másrészt egy időbeli korlátja, továbbá bizonyos esetekben formai követelményeket is támaszt a törvény:

A **tartalmi korlát** az adatkezelés általános szabályából, a célhoz kötöttség elvéből következik, mert csak annyi és olyan egészségügyi adat továbbítható, amely feltétlenül fontos az érintett beteg gyógykezelése, az esetleges betegségek megelőzése érdekében vagy a közegészségügyi-járványügyi intézkedések megtétele szempontjából.

Formai követelmények: amennyiben a beteg megtiltja valamely adatának továbbítását, ezt a tényt fel kell jegyezni a beteg egészségügyi dokumentációjába.

Az adattovábbítás nem csak a célok eléréséhez szükséges adatfajttával és mennyiséggel történhet, hanem **időben is korlátolt.** A gyógykezelés, megelőzés során a másik egészségügyi intézménynek vagy a másik betegellátó részére nem lehet továbbítani az egészségügyi adatokat, ha bevonásuk a gyógykezelésben már nem indokolt.

Az orvosi titoktartás alóli felmentés másik esete

Amikor a beteg hatalmazza fel az orvost, a gyógykezelését végző, vagy abban részt vevő egyéb személyt, hogy a rá vonatkozó, egészségi állapotát és gyógykezelését érintő információkat közölje. Eltérő szabályok vonatkoznak azonban a megismerhető adatok körét, illetve a felhatalmazás formáját illetően arra az esetre, amikor a beteg még az egészségügyi intézményben van, tart még a gyógykezelése, vagy az már befejeződött és elhagyta az egészségügyi intézményt. Külön szabályozás vonatkozik a beteg halálát követően történő adattovábbításra. Fontos annak hangsúlyozása, hogy a beteg értelemszerűen jogosult megtudni a saját egészségi állapotára, betegségére, a javasolt, illetve alkalmazott gyógymódra vonatkozó minden adatot és ennek vele történő közlése, a beteg tájékoztatása természetesen nem jelenti az orvosi titok megsértését, hiszen az a beteggel szemben nem áll fenn. Ugyanez vonatkozik a törvényes képviselőre is, aki a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes beteg helyett jár el. A beteg írásban jelölje ki ezt a személyt.

A hozzátartozó egyes esetekben írásban megfelelő tájékoztatást kérhet a beteg egészségügyi adatairól, ha annak életét vagy egészségét befolyásoló ok miatt szükséges ezen adatok megismerése. Ide tartoznak pl. az öröklődő betegségekre vonatkozó genetikai információk, vagy azok a pszichiátriai kórképek, pszichiátriai megbetegedések, amikor a beteg magatartása veszélyeztetheti a környezetét, a vele együtt élőket. A hozzátartozó egészségi állapota is indokolhatja a betegre vonatkozó egészségügyi adatok megismerését, ha ő maga is egészségügyi ellátásra szorul annak következtében, hogy a beteget gyógykezelték.

Sürgős szükség

„Az egészségi állapotban bekövetkezett olyan változás, amelynek következtében azonnali egészségügyi ellátás hiányában a beteg közvetlen életveszélybe kerülne, illetve súlyos vagy maradandó egészségkárosodást szenvedne”. A sürgős szükség – adatkezelés szempontjából - egy olyan különleges eset, amikor az orvos versenyt fut az idővel annak érdekében, hogy valamilyen nagyobb katasztrófát előzzön meg. Ilyen esetben nincs arra lehetőség, nincs rá idő, hogy a betegtől a törvény által egyébként előírt beleegyezést beszerezzék, hogy kinek és milyen információt lehet megadni. Egyrészt a beteg állapota sem teszi lehetővé a nyilatkozattételt (pl. sokkos vagy eszméletlen állapot), vagy az idő szorítása miatt erre nincs mód. Sürgős szükségben tehát minden olyan adatot továbbíthat az orvos külön erre vonatkozó írásbeli beleegyezés nélkül is, amely feltétlenül szükséges a beteg ellátása, gyógykezelése, felépülése érdekében. Bizonyos esetekben azonban, pl. amikor a beteg közegészségügyi, járványügyi vagy egyéb hatósági okból (pl. büntetés-végrehajtás) egyébként is kötelezhető személyes és általa ismert egészségügyi adatainak a közlésére, az adat továbbítását nem tilthatja meg. A járványügyi intézkedések megtétele, a fertőzések továbbterjedésének megakadályozása is szükségessé teheti a vonatkozó egészségügyi adatok közlését a beteggel egy háztartásban élő személyekkel anélkül, hogy külön kérni kellene a vonatkozó adatokat.

Ezekben az esetekben is érvényes azonban a már korábban említett általános szabály, miszerint csak a feltétlenül szükséges mennyiségű adat közölhető. Nem lehet a beteg valamennyi egészségügyi

adatát közölni, és azokról tájékoztatni a hozzátartozókat, hanem csak azokat az információkat kell átadni, amelyek a fenti célok valamelyikének elérése miatt feltétlenül indokoltak.

Mentőhívás

Az Egységes Segélyhívó Rendszert (ESR) 2014-ben kezdték élesíteni. Először a 107-es rendőrségi hívások futottak be ide, idén (2018) januártól pedig ide kapcsolták a katasztrófavédelem 105-ös számára érkező bejelentéseket is. Addig megyénként intézték a segélyhívásokat és indították a helyszínrre a mentő-, tűzoltó- vagy rendőrségi egységeket. Az ESR bevezetésével teljesen szétvált a hívásfogadás és bevetés-irányítás. A hívások kezelésére két nagy call centert hoztak létre Szombathelyen és Miskolcon, ahol 470 operátor dolgozik. Itt fogadják a hívásokat, a rendőröket és a tűzoltókat pedig továbbra is a megyei központok indítják.

A 112-es számot az amerikai 911 mintájára hozták létre, hogy Európában mindenhol csak ezt az egy számot kelljen megjegyezni, függetlenül attól, hogy rendőrt, mentőt vagy tűzoltót szeretnének hívni. A 104, a 105 és 107 mellett már több éve hívható volt Magyarországon is a 112-es segélyhívó szám is. Ez hosszú ideig csak egy telefonszám volt, pontosabban telefonközpont: a hívásokat egyszerűen átkapcsolták a mentők, a rendőrség és a katasztrófavédelem ügyeletére. 2017 novembertől, a mentők 104-es hívószáma is bekapcsolódik a 112-es Egységes Segélyhívó Rendszerbe. A rendőrségre, illetve a tűzoltóságra érkező hívások után tehát a mentős hívásokat is az ország két központjának valamelyikében fogadják majd.

Ugyan a 112-n egy civil operátor veszi fel a telefont, de a bejelentő kikérdezését egy automatizált számítógépes rendszer segíti. A képernyőn lépésről lépésre releváns kérdéseket ajánl fel a diszpécsernek a körülmények és az eset súlyosságának tisztázásához. Ugyanakkor az új rendszerben is meg lesz a lehetőség arra, hogy a 112-es civil operátortól egy mentős operátorhoz kapcsoljanak, hogy megkezdődhessen a mentők saját kikérdezése.

Milyen esetekben hívhatunk mentőt mentés céljából?

- ha életveszély, vagy annak gyanúja áll fenn (eszméletlen állapot, bármilyen eredetű súlyos vérzés, stb.);
- baleset, sérülés, bármilyen eredetű mérgezés esetén;
- megindult szülés, illetve a fennálló terhesség alatt bekövetkező rendellenesség miatt;
- ha erős fájdalom, vagy más riasztó panasz, illetve tünet észlelhető (pl. fulladásérzés, nehézlégzés, végtagbénulás, stb.);
- ha olyan magatartászavart észlelünk, mely során a beteg saját maga, vagy mások életét veszélyezteti.

Mentőhívás esetén az alábbi kérdések szerint tegyük meg a bejelentést:

1. Hol történt az eset?

Ha a cím nem egyértelmű, akkor próbálja elmagyarázni a helyszín megközelíthetőségét, gondoskodjon útbaigazító segítségről. (pl a híd utáni első utca jobbra)

2.Megadni a nevet és a telefonszámot.

Ha ezután megszakad a vonal, vagy új információkra van szükség, vissza tudják hívni. Pontatlan cím esetén a mentők nem fognak odatalálni!

3. Milyen jellegű vészhelyzet áll fent, mi történt?

Szorítkozzon a tényekre, minél rövidebben és pontosabban mondja el a problémát, annál hamarabb indulhat a segítség.

A mentőknek fontos segítség, hogy megtudják, milyen, panasz, tünet észlelhető a mentésre szorulón/szorulókon. Lábát, hasát fájlalja, sápadt, esetleg eszméletlen, vagy vérzik. Minden tünet fontos lehet.

4. Átadni minden egyéb információt amely fontos lehet. (pl. több sérült van, tűzoltókra is szükség van, stb.)

4. Elsősegély nyújtása a mentő megérkezéséig.

Fogvatartott szállítása, egészségügyi intézetbe történő előállítás

A körszállítás esetén a szállítmányvezető a szállítás útba indítása előtt gondoskodik az életmentő gyógyszer egészségügyi szakterületről történő átvételéről és az orvos rendelkezésének megfelelő felhasználásról. A hűtést igénylő gyógyszerek hűtve szállításáról minden szállítógépjárműben gondoskodni kell. A szállításra kerülő fogvatartottak a szállítójármű utasterében csak papír zsebkendőt, gyógyszertartási engedéllyel kiadott, továbbá életmentő gyógyszereiket, asthma sprayt, allergia pipát, valamint - amennyiben az időjárás azt indokolja, 24 °C feletti hőmérséklet esetén - zárható műanyag flakonban fél liter ivóvizet tarthatnak maguknál.

A célszállítás a bv. szervek, objektumok közötti átcsoportosítást, az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetbe (a továbbiakban: IMEI), a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházba (a továbbiakban: Központi Kórház) vagy polgári egészségügyi intézménybe történő sürgősségi szállítást, illetve egyéb, szakmai szempontból szükségessé váló rendszeres vagy eseti jellegű szállítást jelent. Célszállítás esetén a fogvatartott a gyógyszereit nem tarthatja magánál, azt a biztosítását végző felügyelő felügyeli.

A KSzNyFO vezetője központi intézkedésként, vagy valamely bv. intézet kezdeményezésére célszállítás végrehajtását rendelheti el számos esetben, többek között egészségügyi okokból.

- Amennyiben beteg fogvatartottat általánostól eltérő módon kell szállítani, a szállítás módját
- annak csak az egészségügyi vonatkozásaira tekintettel - a bv. orvos határozza meg, és erről
- amennyiben a szakellátás kizárólag orvosi beutalóval vehető igénybe, akkor a beutaló

kiállítását követően - értesíti a bv. intézet vezetőjét a szállításhoz és esetleges elhelyezéshez szükséges további intézkedések megtétele céljából. Az orvossal nem rendelkező bv. intézetekben, vagy annak távollétében a bv. intézet egészségügyi szakdolgozója is elrendelheti a beutalás nélkül igénybe vehető szakellátásokra történő kiszállítást és annak módját.

- Előállítás előtt ellenőrizni kell a szükséges iratok, okmányok meglétét (idézés, előállítási utasítás, tárgyaláson szabadlábra helyezett személy nyilatkozata, tárgyaláson szabadlábra helyezett személy részére tájékoztató, csatolt többletinformáció, orvos szakértői vizsgálat alkalmával "csak orvos által felbontható" egészségügyi anyag), valamint kitöltöttségüket. Amennyiben hiányosság észlelhető, akkor pótlásukra haladéktalanul intézkedni kell. Halasztást nem tűrő esetben (pl.: fogvatartott életveszélyes egészségügyi állapota) az előállítás okmányainak teljes kitöltésétől el lehet tekinteni, viszont azokat soron kívül pótolni kell.
- A fogvatartott nem rendszeresített lábbeliben történő előállítására kizárólag egészségügyi szempontból indokolt esetben, az ezt igazoló érvényes egészségügyi igazolás rendelkezésre állása mellett - illetve rendkívüli esetben annak mellőzésével - kerülhet sor.
- A bv. intézeti orvos a fogvatartott vizsgálata után dönt a kezeléssel kapcsolatban és szükség szerint egyeztet a további kezelést végző egészségügyi intézmény illetékes orvosával. Az egyeztetés során meggyőződik az intézmény fogadóképességének lehetséges akadályairól (pl.: járvány miatti tilalom, stb.). Az előzetesen egyeztetett időpontra beutalót állít ki, ezzel egyidőben az egészségügyi szakdolgozó előkészíti a kiszállításra vonatkozó okmányt (kiszállítás szolgálati jegye) engedélyezésre. Engedélyezés után az előállításra vonatkozó okmányokat átadja a biztonsági osztályvezető (szolgálatban lévő biztonsági tiszt) részére. Az előállítást végrehajtónak a leggyorsabb intézkedést biztosító és a szökés megakadályozására legalkalmasabb útvonalon kell elhelyezkedni. Indokolt esetben hivatásos szolgálati jogviszonyban álló egészségügyi szakdolgozó is részt vesz az előállítás végrehajtásában.
- A mozgáskorlátozó eszköz(ök) alkalmazásánál (bilincselésnél) figyelembe kell venni a fogvatartott sérülését (pl.: kézsérülésnél a lábra történjen a mozgáskorlátozó eszköz helyezése), betegségének jellegét, biztonsági kockázati besorolását, továbbá azt, hogy a fogvatartott a mentőautóban ülő vagy fekvő testhelyzetben kerül szállításra. Fekvő helyzetben történő szállítás esetén fel kell mérni, hogy az egészségügyi személyzet az erre rendszeresített hevederrel - a magatehetetlen állapota, illetve további sérülések elkerülése miatt - rögzítette-e a hordágyhoz a fogvatartottat.
- Fertőző betegség vagy fertőző betegségre utaló gyanú esetén a fogvatartott szállításának módját - annak csak az egészségügyi vonatkozásaira tekintettel - a bv. orvos/kezelőorvos/bv. egészségügyi szakdolgozó határozza meg. Annak meghatározása, hogy a szállítás mentővel, betegszállító gépjárművel vagy a bv. intézet szállítójárművén történjen, a bv. orvos/kezelőorvos/bv. egészségügyi szakdolgozó feladata.
- Ha a fertőző betegségben szenvedő fogvatartottat tárgyalásra, szakértői vizsgálatra, helyszíni szemlére, ügyészi kihallgatásra kell előállítani, vagy kórházba kell szállítani, a szállíthatóságot, illetve a szállítás módját, a fertőző betegség jellege és a fogvatartott egészségi állapota függvényében a kezelőorvos/bv. orvos/bv. egészségügyi szakdolgozó dönti el.
- Amennyiben a fertőző beteg a betegség jellegéből, illetve egészségi állapotából adódóan nem szállítható, azt rövid úton jelezni kell az előállítást kérő hatóságnak, a fogvatartott megőrzéséről gondoskodó bv. intézetet pedig írásban kell tájékoztatni az addig elvégzett kezelésekről.

- Fertőző betegségben szenvedő fogvatartott szállításának végrehajtása során és végrehajtását követően az egészségügyi szakterület szakmai állásfoglalása alapján, külön intézetparancsnoki intézkedésben rögzítettek szerint gondoskodni kell a személyi állomány részére a feladathoz meghatározott egyéni védőeszközökről, a szállítójármű és - a fertőző betegség jellegétől függően - a kísérő személyek személyi fertőtlenítéséről.
- Abban az esetben, amennyiben egészségügyi problémával összefüggésben az IMEI-be, valamint a Központi Kórházba megőrzésre történő szállítás szükségessége felmerül, a beutalásban érintett bv. intézet egészségügyi szakterülete köteles előzetesen egyeztetni a célintézmény illetékes vezetőjével az elvégzendő vizsgálat vagy a betegfelvétel időpontját.

Gyógyszerellátás

Az egészségügyi szakterület feladata a fogvatartottak gyógyszerellátással kapcsolatos tájékoztatása, a gyógyszeres terápia elrendelése, a gyógyszerek osztása, és a társosztályok részére a fogvatartottak gyógyszerellátásáról a szükséges tájékoztatás megadása.

Új befogadáskor az igazgatási szakterület köteles nyilatkoztatni a fogvatartottat, hogy rendelkezik-e rendszeres jövedelemmel, más pénzbeli juttatással, és ha igen, milyen összegben. Egészségügyi új befogadáskor tájékoztatni kell a fogvatartottat, hogy a gyógyszerrendelésre vonatkozó általános jogszabályi előírások szerint a gyógyszerellátás a fogva tartás alatt is térítés ellenében illeti meg, valamint arról is, hogy az ártámogatás igénybevételére jogosító iratok (TAJ kártya, közgyógyellátási igazolvány) bemutatása a saját felelőssége, és az iratok hitelt érdemlő bemutatásáig az árkülönbözetet a fogvatartott viseli. A fogvatartottat a tájékoztatóban foglaltak tudomásul vételéről nyilatkoztatni, és a nyilatkozatot az egészségügyi dokumentációban tárolni kell.

Amennyiben a fogvatartott befogadásakor korábbi gyógyszereszedésről számol be, az ápoló köteles arról a bv. orvost tájékoztatni.

Abban az esetben, amikor a fogvatartott olyan gyógyszert hoz magával, amelynek szedését a bv. orvos is jóváhagyta, a gyógyszerelése a hozott készítményből folytatható. A hozott gyógyszerről jegyzőkönyvet kell felvenni, amelynek kitöltése a folyamatos, illetve hivatali munkarendben szolgálatot teljesítő egészségügyi ellátás esetén eltér. A hozott gyógyszert névre szólóan elkülönítve kell tárolni. Olyan készítmény esetén, amelynek szedése nem javasolt, a nem engedélyezett gyógyszerekre vonatkozó szabályozási rend szerint kell eljárni.

A fogvatartott részére korábbi kezelőorvosa által kiállított vény csak abban az esetben váltható ki, ha a fogvatartás megkezdése előtt került kiállításra, és azt a bv. orvos is javasolja. Amennyiben a befogadáskor a gyógyszeres (OGYI számmal rendelkező) terápia azonnali megkezdése indokolt, azt a bv. intézeti alapkészletből kell biztosítani a vény beváltásáig, majd a beérkezett gyógyszerből az alapkészletet pótolni kell.

A gyógyszerraktárból kiadott vagy más forrásból származó (pl: befogadáskor magával hozott, egyedileg engedélyezett, letéti pénze terhére vásárolt, más bv. intézetből érkezett) készítmények kezelését, tárolását és nyilvántartását a bv. intézetek egyedileg szabályozzák.

A fogvatartott csak a bv. orvos írásos engedélye alapján tarthat magánál gyógyszert. A gyógyszerartási engedélyen a bv. orvosnak fel kell tüntetnie a fogvatartott adatait, a gyógyszerek nevét, mennyiségét, az adagolás módját, az engedély érvényességi idejét és keltét. A bv. orvos az engedélyt aláírásával és a bv. intézet bélyegző lenyomatával hitelesíti. A gyógyszer a zárkán csak eredeti vagy a bv. intézet által biztosított csomagolásban tárolható

A térítési díj átvállalásáról szóló döntés a parancsnok jogköre:

- a fiatalkorú fogvatartott esetében
- a dolgozó fogvatartott esetében
- munkavégzésből eredő baleset vagy egyéb azzal összefüggő megbetegedés miatt, valamint ha a rendelt gyógyszer a munkavégző képesség megőrzéséhez vagy helyreállításához szükséges (az egészségügyi szakterület igazolja,)
- a várandós fogvatartottnak (az egészségügyi szakterület igazolja)

Letéti pénz terhére történő nem vényköteles gyógyszerek beszerzése esetén a fogvatartott kérelmét az egészségügyi szakterület véleményezését követően a pénzügyi szakterület felé kell továbbítani. Az egészségügyi szakterület a készítmény, eszköz várható ellenértékét, a pénzügyi szakterület a fogvatartott rendelkezésre álló letéti pénzének összegét vezeti fel a kérelmi lapra. Az egyedileg igényelt gyógyszer beszerzését kizárólag megfelelő összegű letéti pénz rendelkezésre állása esetén az bv. intézet parancsnoka engedélyezi.

A gyógyszerek szavatossági idejét az egészségügyi szakterületnek kell figyelemmel kísérnie. A lejárt szavatosságú gyógyszereket jegyzőkönyv felvétele mellett selejtezni kell. A leselejtezett gyógyszert veszélyes hulladékként kell kezelni. A gyógyszerek kiadagolását kizárólag egészségügyi szakdolgozó végezheti. Indokolt esetben a kiadagolt gyógyszer fogvatartottnak történő átadásában az egészségügyi szakdolgozó helyett - megfelelő oktatás és dokumentálás után - a biztonsági szakterület is közreműködik. A vényköteles gyógyszerek közül a nyugtatók, az altatók, a kedélyjavítók - a gyógyszerek kezelési utasításainak figyelembe vétele mellett - porítva adhatók.

A fogvatartott szállításakor, előállításakor, megőrzésekor a várható időtartamnak megfelelő mennyiségű szükséges gyógyszerekkel való ellátása az útba indítást, előállítást végrehajtó bv. intézet feladata. A fogvatartott a számára gyógyszerartási engedéllyel kiadott gyógyszereket szállítás alatt köteles magánál tartani. Ha az átszállítást követően a fogadó intézetben észlelik, hogy a fogvatartott a szükséges gyógyszerekkel nem rendelkezik, az ellátásáról soron kívül gondoskodni kell.

Engedélyezett távollét időtartamára, maximum 30 napra, átvételi elismervény ellenében a fogvatartottat a szükséges mennyiségű gyógyszerrel el kell látni.

A szabaduló fogvatartott részére megrendelt, beszállított és az általa kifizetett teljes gyógyszermennyiséget, gyógyászati segédeszközt átvételi elismervény ellenében számára át kell adni. Váratlanul szabadult fogvatartott esetén utolsó ismert címére térítvevénnel kell kipostázni. **A reintegrációs őrizetbe** helyezendő fogvatartott részére a már megrendelt, beszállított, és az általa kifizetett teljes gyógyszermennyiséget, gyógyászati segédeszközt átvételi elismervény ellenében ki kell adni. A számára előírt - minimum egy heti - gyógyszermennyiséget biztosítani kell, az őrizet időtartamára vénnel ellátni nem szükséges.

A fekvőbeteg bv. intézetekben (Büntetés-végrehajtás Központi Kórház, Szegedi Fegyház és Börtön III. objektum Krónikus Utókezelő Részleg, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet) a gyógyszereket és egyes gyógyászati segédeszközöket térítés nélkül kötelesek biztosítani a fogvatartottak részére.

Halott ellátás

Az élet velejárója a halál bekövetkezése, és ez ugyanúgy érinti a fogvatartotti állományt, mint bárkit a falakon kívül. A fogvatartott halála minden esetben rendkívüli halálesetnek számít, ennek következtében a halott ellátása és vizsgálata is kiemelt feladatként kezelendő. Részleteiben az alábbi eljárási folyamatot kell végigkövetni

- Rendkívüli halál esetén (mind az)
  - **a halál beálltának megállapítása:** minden esetben orvosi feladat, az ehhez társuló 0-s („egyenes”) EKG kinyomtatása történhet az ápoló által.
  - **az elhunyt elkülönítése:** Tilos a holttestet megmozdítani, vagy arrébb vinni, továbbá bármilyen tárgyat, eszközt a holttestből, ill. környékéről eltávolítani vagy odahelyezni. A helyszín biztosítása a helyszínbiztosító rendőr megérkezéséig a Bv intézet felelősége. Éppen ezért, ha van rá mód a helyiséget ki kell üríteni, ajtaját becsukni vagy elparavánozni. Amennyiben forgalmas helyszínen van, a lehetőségekhez mérten elparavánozni, a holttestet letakarni és a forgalmat elterelni. A halottvizsgálat során esetlegesen segíteni a szakemberek munkáját.
  - **végso búcsú biztosítása:** Bv intézetben ez csak a halál beálltát megelőzően kivitelezhető, főleg végstádiumú fogvatartottak esetében kerül engedélyezésre.
  - **felkészülése a halott ellátására:** Bv intézetben részben valósul meg,
  - **az ellátási eszközök és személyes tárgyak eltávolítása:** Bv intézetben nem valósul meg
  - **ruházat, textíliák eltávolítása:** Bv intézetben nem valósul meg
  - **a test szükség szerinti megtisztítása:** Bv intézetben nem valósul meg
  - **lábcédulák felhelyezése:** Az orvos által kitöltött és aláírt lábcédulák felhelyezése az elszállítás előtt. Ellentétes oldali kézre és lábra
  - **leltár felvétele:** Az ápoló leltárt készít a halott személyes tárgyairól, felszereléséről, eszközeiről. Minden darabot tételesen fel kell vinni a leltárjegyzékbe, minősítéssel együtt (pl 1 darab törött burkolatú elemmel működő rádió- Sony SC44). A dokumentumot az ápolási lappal együtt az eü törzsanyagba kell helyezni
  - **védőfelszerelések eltávolítása:** Bv intézetben ez nem valósul meg
  - **az elszállítás megszervezése:** Nem ápolói feladat
  - **értesítendő személy tájékoztatása:** Az egészségügyi személyzet a halottvizsgálati bizonyítványt átadja a Nyilvántartási osztálynak, akik a FANY rendszerből kinyerhető kapcsolattartási adatok alapján értesítik a közvetlen hozzátartozót és a szakutastásban meghatározott hatóságokat is.

- **dokumentálás:** A dokumentálás a halál beálltát követően folyamatos. Az ápolási lapon feltüntetni a szükséges adatokat, időpontokat. A halott személyes tárgyairól készült leltár egy példányát csatolni az ápolási laphoz és az eü. törzsanyagba tenni, egy példányt pedig a tárgyak mellé helyezni, hogy ha a hagyatéki végzéssel megjelenik a hozzátartozó, akkor azon a példányon veszi át a tételeket.

Kábítószer a börtönökben

Az már köztudott, hogy a fogvatartottak között nagyon sok a kábítószer használó, akik már a bekerülésük előtt is rendszeresen fogyasztottak valamilyen narkotikumot. Az ilyen előélettel rendelkező fogvatartottak leszokása érdekében hozták létre a büntetés-végrehajtási intézetekben az ún. **Drog-prevenációs részlegeket**, ahol a fogvatartottaknak lehetőséget biztosítanak a káros szenvedélyük lemondásáról. A részlegen való elhelyezés önkéntes alapon, írásbeli nyilatkozattal történik, a részleg szabályainak betartása mellett. Szűrőpróbaszerű egészségügyi ellenőrzések, komplex terápiás programok a reintegráción belül és számos olyan kedvezőbb végrehajtási szabály, amely a káros szenvedélyről való lemondás folyamatát zökkenő mentesebbé teszi. Ezek vállalása és a szakemberekkel való együttműködés jelentős százalékkal növelik a sikeres önmegtartóztató élet kialakítását. Persze mint minden leszokási folyamat nem egyértelműen mutat javuló tendenciát, itt is meginognak időnként, esetleg megkísérli őket egy-egy lehetőség, de a szakemberek segítő támogatásával hatékonyabban érhető el a siker.

Az egészségügyi szakterület már a befogadás során nyilatkoztatja a fogvatartottat a kábítószer használati szokásról, de ezen felül számos olyan szemmel jól látható jelet is észlelhet, amely droghasználatra utalhat:

- számos bőrfelületen és hajlatban található szúrás,- ill. égésnyomok
- vénatájéki bőrelszíneződések, véraláfutások
- szemfehérje bevérvése
- az átlagoshoz képest szűkebb vagy tágabb pupilla
- szájszárazság, orrfolyás
- orr körüli sebek
- fénnyel szembeni érzékenység
- koncentrációs és koordinációs zavarok

Ezek a tünetek legtöbbször azoknál a fogyasztóknál figyelhető meg, akik rendszeres jelleggel használnak ismertebb drogokat.

Ismertebb drogok használatának jelei:

MARIHUÁNA

A zöld növényt szárított állapotában, főleg cigarettában vagy pipában szívják el. Nem csak a befogadáskor lehet észlelni, hogy a fogvatartott szer hatása alatt áll, hanem a benn tartózkodás idején is számos biztonsági szabályt kijátszva előfordul, hogy hozzájutnak a fogvatartottak.

Legjellemzőbb tünetei közé tartozik a bőbeszédűség, megnövekedett étvágy, pupillák kitágulása, kivörösödő szem, rövidtávú memória romlása, indokolatlan nevetési rohamok.

Metamfetamin származékok (SPEED, EXTASY)

Büntetés-végrehajtási intézetben általában por alakban és tablettáformában, legritkábban- a szükséges eszközök beszerzésének nehézsége miatt- intravénásan adagolják. Fizikai tünetei lehetnek a felgyorsult, szabálytalan szívverés és légzés, megemelkedett vérnyomás és pulzus, kitágult pupilla, csökkent étvágy, felgyorsuló beszéd, fokozódó anyagcsere. A szervezetbe juttatás után hamarosan növekvő agresszivitást lehet tapasztalni. Motoros nyugtalanság, kényszeres cselekvések (pl kézmosás, takarítás), álmatlanság

Pszichoaktív szerek, pszichotróp anyagok (55/2014 EEMI r)

A dizájner drog olyan szer, amit kimondottan azzal a céllal állítanak elő laboratóriumokban, hogy a már illegális szereknek legális helyettesítőjeként a piacra dobják őket. Molekulaszerkezetük eltérő, hatásmechanizmusuk azonban nagyon hasonló az illegális szerekéhez. Bár a legtöbb új pszichoaktív anyag dizájner drog, ugyanakkor megjelenhetnek a piacon olyan növények vagy növénytörzsek is, amelyek eddig nem voltak szabályozva. Gyakorlatilag minden fogyasztó egyfajta veszélyes kísérletnek teszi ki magát, anélkül, hogy ennek tudatában lenne. Nem tartoznak azok közé a szerek közé, amelyek addikciót válthatnak ki, mivel nem tolerálja a szervezet olyan hosszú ideig. Szakemberek csoportja vizsgálja ezeket az anyagokat, bár munkájukat jelentősen megnehezíti, hogy mire feltárnák a részleteket, már egy szerkezetileg módosult szer kerül a piacra háttérbe szorítva a korábbi elődjét. Összetevőikhez könnyen hozzá lehet férni, előállításuk kis költségvetésű, így a piaci forgalomban nagyon olcsón jelennek meg.

Herbál, biofű

Olyan növényi keverék, mely sem dohányt sem cannabist nem tartalmaz, hatása mégis hasonló tüneteket vált ki. Ezeket a növényi zúzalékokat lepermetezik acetonnal, szerves oldószerekkel, műtrágyával, gyomirtóval, rovarirtóval, valamint egyéb vegyszerekkel. Jogilag nem tekinthető kábítószernek, hatásuk mégis hasonló számos kábítószeréhez. Gyors lefolyású tüneteket okoz, mint eufória, motoros nyugtalanság, felfokozott érzelmi állapot. A szervekre mért hatása inkább elrettentő a sok vegyszer használata miatt. Vese és májkárosodás, hasnyálmirigy működésének leállása és a cardiovasculáris rendszer elégtelensége, néhány esetben előfordult már szívleállás is.

Felhasznált irodalom:

- Hornyák István- Elsősegélynyújtás
SOTE, Egészségügyi Főiskolai kar, Bp 2006
- Az ápolástudomány tankönyve
Dr Oláh András, Medicina Könyvkiadó Zrt, 2012
- A Burnout szindróma megelőzése és kezelése
Szy Ágnes, Szent László Kórház Onkológiai- Hospice Osztály
MKOT, Klinikai Onkológia 2017. december (4. évf. 4. szám)
- Dr Kuti Norbert, Járványtan és a fertőző betegségek 2010
Neumann János Egyetem, jegyzet
- Dr Sipos Ilona Magdolna- Népegészségügyi járványtani alapismeretek
Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet 2008
- Kábítószerügyi Helyzetkép Mo 2017
Nemzeti drogfókuszpont 2017
- www.meszk.hu
- www.oek.hu
- <https://kollegium.aek.hu>
- <https://net.jogtar.hu>
- <https://oktatas.mentok.hu>